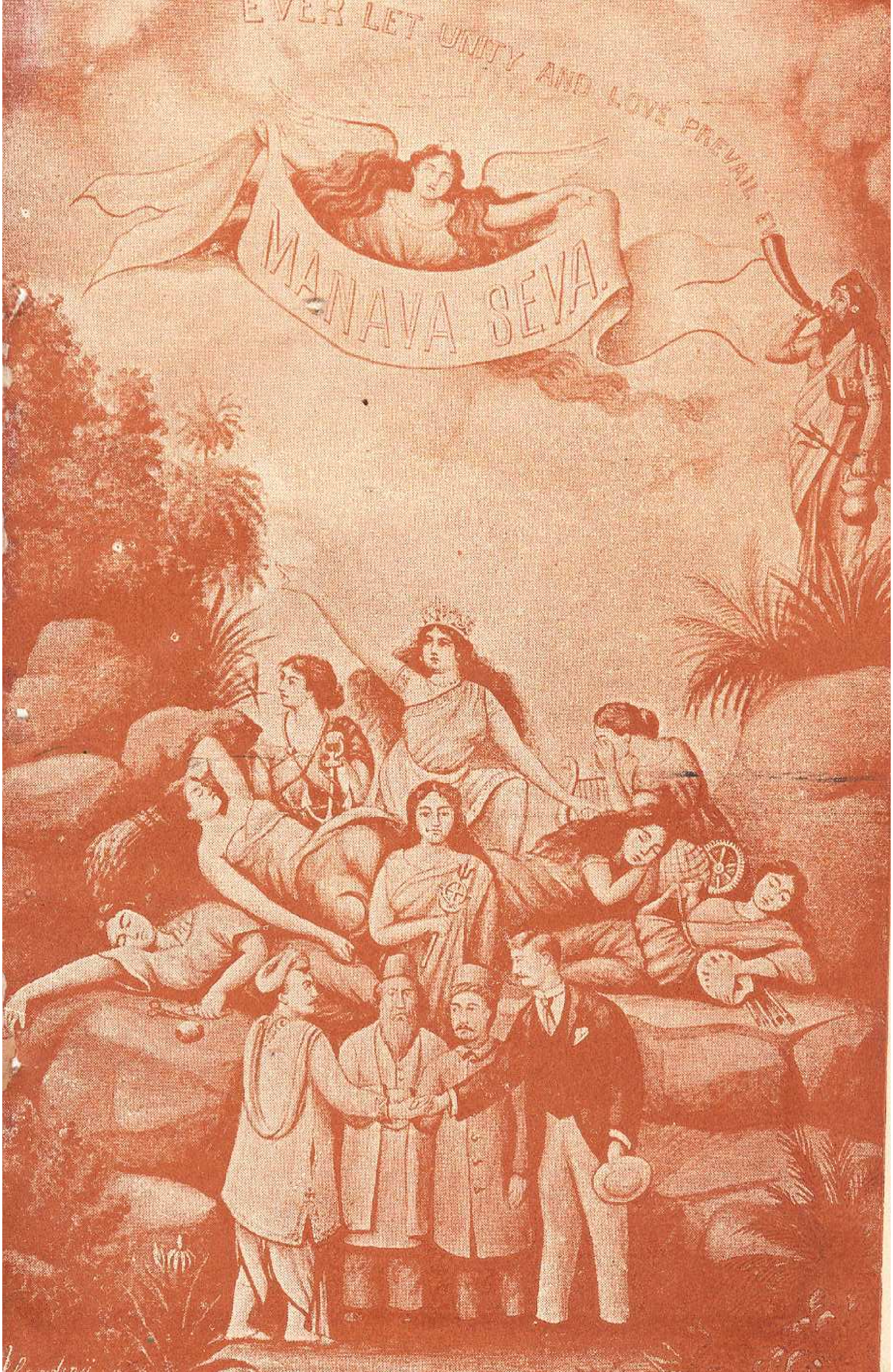
EVER LET UNITY AND LOVE PREVAIL
MANAVA SEVA.

వి ష య ము లు

స్వవిషయము

1. భక్తసంజీవని (భాగవతము) నాళము కృష్ణారావుగారు.

2. ఆర్యసూక్తిముక్తావళి సత్యవోలు అప్పారావుగారు.

3. హేలావతి తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారు.

4. ప్రభావతి సూరాబత్తుల సూర్యనారాయణగారు.

5. బ్రాహ్మమతము పాలపర్తి నరసింహముగారు.

6. నీతిబోధకుఁడు (ఒకనాటకము) టంగుటూరి శ్రీరాములుగారు, బి. ఏ.

చిత్రపటములు

వనవీరుఁడు ఉదయసింగును సంహరింప వచ్చుట

కీర్తిశేషులైన శ్రీ కందుల శ్రీమన్నారాయణంగారిచే స్థాపింపఁబడియె.

సంపుటము. II || ఏప్రియల్ 1913. || సంచిక. 12

మానవసేవ.

మత సంఘ పరిశ్రమ భాషావిషయములఁ జర్చించు

సచిత్ర మాసపత్రిక

రాజమహేంద్రవరము

పత్రికాసంపాదకులు

నాళము కృష్ణారావు

సత్యవోలు అప్పారావు.

సత్యవోలు అప్పారావుచే

శ్రీవిద్యానిలయ ముద్రాశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

రాజమహేంద్రవరము.

1913.

రాజపోషకులు

1. శ్రీరాజా రావువేంకటకుమారమహీపతి సూర్యారావుబహద్దరువారు.
2. శ్రీరాజా నాయని వేంకటరంగారావుబహద్దరువారు. మునగాల.

పోషకులు

1. శ్రీయుత శ్రీకొప్పూరి చంద్రారెడ్డిగారు. జమీందారు, నిడదవోలు.
1. ,, శ్రీకలిదిండి వేంకటరామరాజుగారు ,, ,,
3. ,, తమ్మన మాణిక్యముగారు ఏలూరు.
4. ,, శ్రీమోతే గంగరాజుగారు. జమీందారు. ఏలూరు.
5. శ్రీరాజా కాళేపల్లి అచ్యుతరామయ్య బహద్దరువారు. యాదవోలు.
6. ,, కోటగిరి వేంకటకృష్ణారావు బహద్దరువారు. గంపలగూడెం

అభిమానులు

1. శ్రీయుత అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామిగారు. ఏలూరు.
2. ,, శ్రీఉయ్యూరు మైనరు జమీందారుగారు. చెన్నపురి.
3. ,, చుండూరు శ్రీరాములుగారు. ఏలూరు.
4. శ్రీరాజా వెలుగోటి ముద్దుకృష్ణయాచేంద్ర బహద్దరువారు. వేంకటగిరి.
5. శ్రీయుత డి. పానకాలరావుగారు. కోయంబత్తూరు.
6. ,, రావుబహద్దరు రఘుపతి వేంకటరత్నముగారు. కాకినాడ.
7. శ్రీరాజా బులుసు సర్వారాయుడు బహద్దరుగారు. కపిలేశ్వరపురము.

చందా వివరము

చందాదారులకు	వత్సరమునకు	రు 3
అభిమానులకు	,,	5
పోషకులకు	,,	10

రాజపోషకులయాదరణము వారియనుగ్రహాధీనము.

మాదిరిపత్రిక వలయువారు 4 అణాలపోష్టుబిళ్ళలఁ బంపవలయును!

ప్రకటనపద్ధతి

	పుటకు.			అరపుటకు
వత్సరమునకు	రు 30	...	...	రు 18
అర్ధవత్సరమునకు	18	...	...	10
మూడుమాసములకు	10	...	...	6
మాసమునకు	3—8	...	...	2—8

మానవసేవ.

మత సంఘ పరిశ్రమ భాషావిషయములం జర్చించు

సచిత్ర మాసపత్రిక.

రాజమహేంద్రవరము.

పత్రికాసంపాదకులు—నాళము కృష్ణారావు, సత్యవోలు అప్పారావు.

ప్రతిమాసమును మొదటి తేదినాటికి వెలువడుచుండును.

మూడవసంపుటము మేనెలనుండి ప్రారంభింపఁబడును.

ఇందు దేశచరిత్రములు, నాటకములు, నవలలు, నీతికథలు, పద్యకావ్యములు, గ్రంథవిమర్శనములు, నీతిమతసాంఘికోపన్యాసములు, దేశవీరులయొక్కయు భక్తులయొక్కయు చారిత్రములు, ప్రకృతిపరిశ్రమాదిగ్రంథములు, మున్నగునవి ప్రచురింపఁబడుచుండును.

విలేఖకులు.

శ్రీ చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి బి.ఏ.	గారు	శ్రీ తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు	గారు
శ్రీ గోటేటి కనకరాజు బి. ఏ.	,,	శ్రీ ఉమ్రే ఆలీషా	,,
శ్రీ దుగ్గిరాల ర్యప్రకాశరావు బి.ఏ.	,,	శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ	,,
శ్రీ మానవ కృష్ణకవి ఎం. ఏ.	,,	శ్రీ సూరాబత్తుల సూర్యనారాయణ	,,
శ్రీ గాడిచర్ల ర్వోత్తమరావు ఎం.ఏ.	,,	శ్రీ పాలపర్తి నరసింహము	,,
శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము	,,	శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావు	,,
శ్రీ కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి	,,	శ్రీ చాగంటి శేషయ్య	,,
శ్రీ నడ్డాది సుబ్బారాయడు	,,	శ్రీ అయ్యంకి వేంకటరమణయ్య	,,
శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు	,,	శ్రీ ముట్నూరి సుబ్బారాయడు	,,
శ్రీ మంగిపూడి వేంకటశర్మ	,,	శ్రీ పులవర్తి వేంకటసుబ్బారావు	,,
శ్రీ తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణ	,,	శ్రీ కవుకొండల వేంకటరావు	,,
శ్రీ ఆనిపూడి సోమనాధరావు	,,	శ్రీ పండిత పెండ్యాల సుబ్రహ్మణ్యము	,,
శ్రీ అత్తిలి సూర్యనారాయణ	,,	శ్రీ ఇ. సుబ్బుకృష్ణయ్య	,,

మానవసేవ.

మ. గరిమన్ స్వర్ణ మనేకభూషణము లై కన్పట్టుచందంబునన్
బరమాత్మం డఖిలప్రపంచమయుఁడై భాసిల్లుఁ గానన్ జరా
చరరూపోజ్జ్వలసర్వభూతములకున్ సంప్రీతి గావించుచున్
నిరతిన్ మానవసేవ సర్వజనముల్ నిత్యంబు సేయం దగున్.

భూమండలమున మనభరతఖండముతక్క తక్కిన దేశము లెల్ల నిక్కాలమున నాగరికాగ్రగణ్యములై సమస్తసౌఖ్యములతోఁ దులదూగుచు భూలోకస్వర్గములో యన భాసిల్లుచున్నవి. నిన్న మొన్నటివఱకును గన్నుల దెఱవనివిదేశీయులు తమగాఢనిద్ర నుండి మేల్కాంచి యెక్కుపెట్టిన మహోన్నతదశ నందుచున్నారు.

అనేకశతాబ్దములకుఁ బూర్వమే లోకపూజ్యు లగు మహర్షులచేతను, జగద్విఖ్యాతయశులగు చక్రవర్తులచేతను, దేశభక్తులగుప్రజలచేతను ప్రకాశించుచు సకలలోకగురుపీఠము నధిష్ఠించిన మనభరతవర్షము నేఁడు కళావిహీనమై యధఃపతితమగుచున్నది.

'ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ' యని బోధించినమన మిప్పుడు బహుదేవతారాధనము జేయుచున్నారము. 'బ్రహ్మకృపాహి కేవలమ్' అని యుపదేశించినమనము విగ్రహముల నుపాసించుచున్నారము. 'ఆత్మవత్సర్వభూతాని' యని చెప్పినమనము శాఖాభేదములకై పెనఁగులాడుచున్నారము. 'నమాతుఃపరదైవతమ్' అని శాసించినమనము మాతృపూజను మఱచినారము. 'విద్యావిహీనఃపశుః' అని తెలిపినమనము విద్యలను విడనాడినారము.

అశేషశేముషీధురంధరు లగు దేశబంధు లహోరాత్రములు శ్రమపడి సముపార్జించిన జ్యోతిశ్శాస్త్రము గగనకుసుమ మైనది. వైద్యశాస్త్రములు మందున కైనఁ గానరాకున్నవి. శిల్పములు స్వల్పము లైనవి. చేతిపనులు చేజారిపోయినవి.

అజ్ఞానవ్యాధిగ్రస్త మై ప్రాణమాత్రావశిష్ట మై యున్న మ[illegible]దేహమును సమయసముచితోపాయసిద్ధౌషధసేవనంబున నారోగ్యభాగ్యయుక్తముగ[illegible]తిపయకాల ముపేక్షించితిమేని నపాయము సంభవించును. కావున మనయ[illegible]సన్మతమును సముద్ధరింపవలయును. మనయాచారముల సంస్కరించుకొనవలయును. సారస్వతము నుజ్జీవింపఁజేయవలయును. ప్రకృతిశాస్త్రముల బలపరచుకొనవలయును.

ఇవ్విధమున మానవసేవ సేయవలయు ననియె యీ 'మానవసేవను' నెలకొల్పినారము. మానవసేవయె దేశసేవయు, దేశసేవయె యీశ్వరసేవయుఁ గావున, దీనిం జేఁబట్టి మీపట్టినలెఁ బోషించుభారము మీపయిం బెట్టినారము.

64 పుటలను గలిగి, చిత్రపటశోభిత మై విలసిల్లునీపత్రిక సర్వజనసులభముగ నుండునట్లు సంవత్సరమునకు రు. 3 లు మాత్రమె చందా నేర్పరచినారము. అభిమానులకు రు. 5 లు; పోషకులకు రు. 10 లు; రాజపోషకులయాదరణము వారియనుగ్రహాధీనము.

మానవసేవా గ్రంథమాల.

రాజమహేంద్రవరము.

---

1. కబీరు—ఇందు చరిత్రాంశము వచనముగను, ఉపదేశములు పద్యములుగ నుండును.
అత్తిలి సూర్యనారాయణగారిచే రచింపఁబడినది. 0-2-0
2. బంగాళాదుంప—నిడుదవోలు వేంకటరావుగారి విరచితము. 0-2-0
3. అగ్గిపెట్టెలయంత్రశాల—కందుల శ్రీమన్నారాయణగారి విరచితము. 0-4-0
4. లోకపావనశతకము—ఇందలిపద్యములు భక్తిరసము నొలికించును.
ఆదిపూడి సోమనాధరావుగారిచే రచియింపఁబడినది. 0-2-0
5. కోటిలింగశతకము—ఇందలిపద్యములు నీతిని, దేశభక్తిని బురిగొల్పును.
సత్యవోలు అప్పారావుగారిచే రచింపఁబడినది. 0-3-0
6. స్త్రీలయెడ మనము గావించు పంచమహాపాతకములు—
నాళము కృష్ణారావుగారిచే రచింపఁబడినది. 0-1-0
7. వీరమతి—వీరరసప్రధానమైననాటకము. ఇందు దేశాభిమానము,
స్వార్థత్యాగము, స్త్రీసాహసము ప్రదర్శింపఁబడును.
మంగిపూడి వేంకటశర్మగారిచే రచియింపఁబడినది. 0-10-0
8. భారతీయసందేశము—స్వదేశాభిమానమును, విదేశయాత్రవలనఁ గల్గు
ప్రయోజనములను వెల్లడించు నొకభాణము. 0-1-0
9. భ ణి—ఇందు భగవద్భక్తి, దేశభక్తి, మానవసేవ మున్నగువాని
 న పద్యములు గలవు. 0-1-6
10. దేవేంద్రనాధచరిత్రము—అత్తిలి సూర్యనారాయణగారి విరచితము. 0 2-0
11. అనాధాభ్యుదయము—వితంతువులదురవస్థలును, వానివలన దేశమునకుఁ
గలుగుమహోపకారములును దెలుపు భాణము. 0-2-0
12. క్రొవ్వొత్తులు చేయువిధము— 0-1-0
13. బాబా గురునానకు చరిత్రము—ఇ. సుబ్బకృష్ణయ్యగారి విరచితము. 0-1-0
14 ఆనందశతకము—ఇందలిప్రతిపద్యము భక్తిరసాస్పదమై యుండును.
సూరాబత్తుల సూర్యనారాయణగారిచే రచింపఁబడినది. 0-2-0
15. ఉత్తమవివాహము—వివాహభేదములు, ధర్మములు, విధులు దెలుపును.
పాలపర్తి నరసింహముగారిచే రచింపఁబడినది.
0-1-0

16 పున్నాబాయి — వీరరసప్రధానమైననవల. రాజకుమారునిఁ గాపాడుటకు నిజకుమారుని శాత్రవునికత్తి కెఱచేసిన యొకరాజపుత్రసాధ్వీమణి చరిత్రము. ఇందలి రాజనీతి, గూఢచారుల చతురోపాయములును జదివితీరవలెను.
సత్యవోలు అప్పారావుగారిచే రచింపఁబడినది. 0—8—0

17 హేలావతి — చరిత్రాత్మకమైననవల. ఒకమాళస్త్రీ హుమాయూను చక్రవర్తియొక్క మంత్రికుమారుని వరించి పెండ్లియాడినకథ.
తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారిచే రచింపఁబడినది. 0—4—0

18 ప్రభావతి — ప్రభావతీప్రద్యుమ్నమునకు సరియైనవచనము. పింగళి సూరనార్యుఁడే దీనిని వచనమున వ్రాసినట్లుండును.
సూరాబత్తుల సూర్యనారాయణగారిచే రచింపఁబడినది. 0—4—0

19 మిరాబాయి — భక్తిరసప్రధానమైన పద్యకావ్యము. పతిచే నింద మోపబడి ప్రాణముల ద్యజించిన శ్రీకృష్ణభక్తురాలిచరిత్రము. ఇందలి పద్దెములు ముక్కుతిమ్మనార్యునిపద్దెములవలె ముద్దులొలుకుచుండును.
రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారిచే రచింపఁబడినది. 0—4—0

20 కురుపాండవదాయభాగవిమర్శనము — ఇయ్యది శ్రీకాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యగారి 'కురుపాండవదాయభాగవినిర్ణయము'పై వ్రాసినవిమర్శనము.
కవిరాజు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారిచే రచింపఁబడినది. 0—1—6

21 బ్రాహ్మమతము — ఇందు దేవుఁడు, మానవుఁడు, ప్రకృతి, ఉపాః పాపము — మోక్షము, అవతారములు — మధ్యవర్తులు, ప్రవ గ్రంథము — ఈశ్వరప్రత్యాదేశము, సాంఘికాదర్శము మున్నగు విషయములు యుక్తియుక్తముగఁ జర్చింపబడినవి.
పాలపర్తి నరసింహముగారిచే రచింపఁబడినది. 0—6—0

22 ఆర్యసూక్తిముక్తావళి (ప్రథమభాగము) — ఇందు భారతమునందలి నీతులు, రాజధర్మములు ఏర్చి కూర్చఁబడినవి.
సత్యవోలు అప్పారావుగారిచే రచింపఁబడినది. 0—4—0

23 కర్ణభారము — ఇయ్యది కాళిదాసునకుఁ బ్రాచీనుఁడగు భాసమహాకవిచే రచింపఁబడిననాటకమునకుఁ దెనుఁగు.
మానవల్లి రామకృష్ణకవి ఎమ్. ఏ గారిచే ననువదింపఁబడినది. 0—2—0

స్వవిషయము

ఈసంచికతో మామానవసేవపత్త్రికకు రెండుసంపుటములు పూర్తియైనవి. రాఁబోవు మే నెలయందు మూఁడవసంపుటము ప్రారంభమగును. ఈరెండువత్సరములలో మాపత్త్రిక యనివార్యము లగు పెక్కునిరుత్సాహములతోఁబాటు అమితమైనధననష్టమునకుఁ గూడఁ బాల్పడినది. అయినను, సత్కార్యములకు దైవమె తోడుసూపు నని నమ్మి, చందాదారులప్రోపును మిత్త్రులప్రోత్సాహము నూతగఁ గొని, మూఁడవ సంపుటమును బ్రారంభించుటకు సంకల్పించితిమి. పరమేశ్వరుఁడు మాయుద్యమమును నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగించుట కనుగ్రహించును గావుత!

కొన్ని యనివార్యము లగు కారణములచే మాపత్త్రిక మొదటిసంపుటము సకాలమున వెలువడక చందాదారులకు విసుగును బ్రయాసమును గలిగించినను, రెండవసంపుటము బ్రారంభించినదాది ప్రతిమాసమును క్రమము తప్పక మొదటి తేదీనాటికి వెలువడుచున్న దను విషయము మాచందాదారులందఱ కనుభవైకవేద్యమె. కావున మూఁడవసంపుటము గూడ ప్రతిమాసమును సకాలమున వెలువడఁజేయుచుఁ బాఠకుల మెచ్చునకుఁ బాత్త్రులము గాఁగల మని ్రముతో విన్నవించుకొనుచున్నారము.

కొ హృదయులు మాపత్త్రికయందుఁ బ్రతివత్సరమును వెలువడుచున్న గ్రంథము దాదారు లొసంగుచున్న ద్రవ్యమునకు సరిపడియుండుట లే దనియు, వా రొసంగుచందాధనమునకంటె మించియుండునట్లుగ నింకను నెక్కుడుగ్రంథములఁ బ్రకటించినచో వారికిఁ బ్రోత్సాహజనకముగ నుండు ననియు మాకు సూచించుచున్నారు. మఱికొందఱు సుహృదయులు మాపత్త్రికయందుఁ బ్రచురింపఁబడుచున్న విషయములలో ననేకములు గ్రంథరూపమున భాగభాగములుగఁ బ్రకటింపఁబడుచున్న వనియు, నట్లున్నచో నొకసంచికయందలి యొకగ్రంథములోనికథావిశేషమును జ్ఞప్తియందిడికొని వేఱొకసంచికయందలి యాగ్రంథములోనికథావిశేషమునకుఁ బూర్వాపరసందర్భముల నన్వయించుకొని పఠించుట చదువరులమనముల కుత్సాహభంగముగను బ్రయాసకరము నుండు ననియుఁ గావున, గ్రంథములఁ బ్రచురించుట మానివైచి, చదువరు లొక్క

సారిగఁ జదువుకొనుటను సుకరముగ నుండునట్లు లేసంచిక కాసంచికలో సమగ్రముగ ముగియునట్లు లాంగ్లమాసపత్త్రికల ననుసరించి విషయముల విరచించుట సమంజసముగ నుండు ననియు సూచించుచున్నారు. కాని యీయిరువుర యభిప్రాయములను మేము కొంతకొంత యనుసరించినను, నెవరియాశయమును మేము సంపూర్ణముగ నెఱవేర్పఁజాలకున్నారము. అయినను, మాపత్త్రికయందుఁదుదముట్టగ నొక్కసారిగ ముగియువిషయములకన్న గ్రంథరూపముగఁ బ్రకటింపఁబడువిషయములె యెక్కుడుగ నున్న వనుట వాస్తవము. ఇది మాపత్రికయొక్క మనోరథము గాదు. ఇట్లుండుట నవీనపద్ధతియుఁ గా దని మే మెఱుంగుదుము. కాని చిఱకాలమునుండి మనయాంధ్రమాసపత్రికావిలేఖకులును పాఠకులును మాసపత్రికల గ్రంథరూపముననె విరచించుటకును బఠించుటకు నలవడియున్నందున, మేమును గొంతకాలము కొంతవఱ కీఫక్కినె యవలంబింపవలసివచ్చినది. కాని రాఁబోవుసంపుటమునందు గ్రంథవిషయమును గొంతవఱకు తగ్గించి యేపత్రిక కాపత్రికలోఁ బూర్ణమగువిషయము నింతకంటె నెక్కుడుగఁ బ్రచురింపఁ బ్రయత్నించెదము. అయినను జదువరుల కుత్సాహజనకముగ నుండుటకై యొకనాటకము, నొక నవల, నొకపద్యకావ్యము మాత్రము గ్రంథరూపముగఁ బ్రచురించెదము. కావునఁ జందాదారులు ప్రతివత్సరమును దామొసంగు చందాధనమునకుఁ దగినవెలలు గలగ్రంథములు తమకు లభించుటలే దను సంశయమును విడనాడి మాపత్రిక నెప్పటివలె నాదరింతురుగాక!

ఇంతదనుక మాపత్రికను దమసరసరచనలచే నలంకరించిన వి[illegible] గాక, యీవత్సరమున శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు, శ్రీచిలుకూరి వీరభ[illegible]గారు, శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు మున్నగు సుప్రసిద్ధగ్రంథకారులు తమమృదుమధుర వాగ్గుంభనలచే మాపత్రిక నలరించెద మని వచించినందున, మాపత్రిక యీవత్సరము తొల్లిటికన్న జయప్రదముగఁ గొనసాగఁగల దని మాపాఠకమహాశయులకు నివేదించుకొనుచున్నారము. చందాదారులు తమతొల్లిటియాదరమును జూపుచు మాకుఁ బ్రోత్సాహము గలిగించెదరుగాక!

ఇట్లు విన్నవించు

పత్రికాసంపాదకులు.

భగవద్భక్తి

క. చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ,
జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతపములం,
జిక్కఁడు యుక్తిని; భక్తిని
జిక్కినక్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండీ. 85

క. చాలదు భూదేవత్వము
సాలదు దేవత్వ మధికశాంతత్వంబున్
జాలదు భూరితపంబును
జాలదు హరిఁ **దనుపు** భక్తి సాలినభంగిన్. 86

మ. తపమున్ వంశముఁ దేజమున్ శ్రుతము సౌందర్యంబు నుద్యోగమున్
నిపుణత్వంబుఁ బ్రతాపపౌరుషములున్ నిష్ఠాబలప్రజ్ఞలున్
జపహోమక్రతువుల్ దలంప భగవత్సంతుష్టికై చాల వ
చ్చుపుజిత్తంబున భక్తి సేయవలయున్ సంతోషసంయుక్తుఁడై. 87

మ. ఉపవాసవ్రతశౌచశీలమఖసంధ్యోపాసనాగ్నిక్రియా
జపదాన [illegible] నాదికర్మముల మోక్షప్రాప్తి సేకూర ద
చ్చుపు [illegible] రి భక్తలోకవరదున్ సర్వాతిశాయిన్ బరా
ధిపుఁ [illegible] ననంతు నచ్యుతుని నర్థిం గొల్వ లే కుండినన్. 88

మ. అమలజ్ఞానసుదానధర్మరతి సత్యక్షాంతి నిర్మత్సర
త్వములన్ యజ్ఞతపోనసూయలఁ గడున్ దర్పించుధాత్రీసురో
త్తముకంటెన్ శ్వపచుండు ముఖ్యుఁడు మనోర్థప్రాణవాక్కర్మముల్
సమతన్ భక్తి నయించె నేని భగవత్సంతోషకుం డౌఁ దుదిన్ 89

సీ. అరయ నారాయణుం డఖిలశాస్త్రములను సమధికానుష్ఠితసవనతీర్థ
దర్శనజపతపోధ్యయనయోగక్రియాదానకర్మంబులఁ గానఁబడక
యేచినభక్తి బాహ్యేంద్రియంబుల గెల్చి సకలకర్మత్యాగసరణి నొప్పి
తలకొని యాత్మతత్త్వజ్ఞానమున మించి యొడుగక వైరాగ్యయుక్తిఁ దవరి
తే. మహితఫలసంగరహితధర్మమున నలరి। యఖిలహేయగుణంబుల నవలఁ ద్రోసి
సకలకల్యాణగుణగణసహితుఁ డైన। యట్టినరునకుఁ గాన్పించు నధికకరుణ 90

ఆ. కర్మతంతువుఁ దగుచు నిర్మలుఁ గొల్చుచు
నుభయనియతవృత్తి నుండెనేని
జెడును గర్మ మెల్ల శిథిలమై మెల్లనఁ,
బ్రబలమైనవిష్ణుభక్తి సెడదు 91

శా. అంధేందూదయముల్, మహాబధిరశంఖారావముల్, మూకస
ద్గ్రంథాఖ్యాపనముల్, నపుంసకవధూకాంక్షల్, కృతఘ్నావలీ
బంధుత్వంబులు, భస్మహవ్యములు, లుబ్ధద్రవ్యముల్, క్రోడస
ద్గ్రంథంబుల్ హరిభక్తివర్జితులరిక్తవ్యర్థసంసారముల్ 92

చ. అనిశము సర్వభూతహృదయాంబుజవర్తి యనం దనర్చిన
య్యనఘు నవజ్ఞసేసి నరుఁ డజ్ఞతఁ దాఁ బ్రతిమార్చనావిధం
బనమున మూఢుఁడై యుచితభక్తిని నీశు భజింపఁడేని న
మ్మనుజుఁడు భస్మకుండమున మానక వేల్చినయట్టివాఁ డగున్. 93

చ. ఎనసినభక్తియోగమున నీశ్వరదివ్యపదాబ్జ మొందఁగా
ననయముఁ గోరువాఁడు చటులాగ్రహభీషణవీర్యశౌర్యత
ర్జనములచే ననూనగతి సర్వజగంబులు సంహరించున
య్యనుపముఁడైనకాలునిభయంబును బొందఁడు కుండఁ [illegible]గా. 94

మ. కలలోనం దను ము న్నెఱుంగనిమహాకష్టాత్ముఁడైనట్టిద
ర్బలుఁ డాపత్సమయంబునన్ హరిపదాబ్జాతంబు లుల్లంబులోఁ
దలపం దోడన మెచ్చి యార్తిహరుఁడై తన్నైన నిచ్చుక్ నని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే సాయుజ్యసామ్రాజ్యముల్ 95

సీ. అజ్ఞుండు సేసినయపరాధములను జేపట్టఁ డీశ్వరుఁడు కృపాళుఁ డగుటఁ
జేపట్టు నొకచోట సిద్ధ మీశ్వరునకు నర్థంబు లేకుండు నతఁడు పూర్ణుఁ
డై యర్థముల నీశ్వరార్పణంబులు గాఁగఁ జేయుట ధర్మంబు సేసె నేని
నద్దంబు జూచిన నళికలలామంబు ప్రతిబింబితం బగుపగిది మరల

తే. నర్థములు దోఁచుఁ గావున నధికబుద్ధి। భక్తి సేయంగవలయును భక్తి గాని
మెచ్చఁ డర్థంబు లొసఁగెడు మేరలందుఁ। బరమకరుణుండు హరి భక్తిబాంధవుండు

ఆర్యసూక్తిముక్తావళి

ప్రథమ భాగము

(భారతము)

ఇది

సత్యవోలు అప్పారావుచే

మానవసేవాపత్రికయందు

ప్రకటింపఁబడియె

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీ విద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

వెల 4 అణాలు.

విజ్ఞాపన

సంస్కృతభాషయందును నాంగ్లేయభాషయందును బూర్వమహాకవివిరచితము లైనకావ్యములనుండి నీతిని ధర్మమును బ్రబోధించుపద్యముల నెత్తి ప్రత్యేకగ్రంథములఁ బ్రకటించి లోకమునఁ బ్రకాశింపఁ జేయుసాచారము కలదు. మన యాంధ్రభాష కట్టి భాగ్యము లభించినది కాదు. ఈకొఱంత నివారింపఁ బూని కొంద ఱిదివఱకు భారతమునుండి మాత్రమే కొన్నిపద్యముల నెత్తి ప్రకటించిరి. ఆంగ్లభాషలో ధర్మము లను తరఁగలు తాండవమాడ మహాప్రవాహమువలె కవిత్వముఁ జెప్పి విద్యావిహారులహృదయ కమలముల వికసింపఁజేసి కీర్తిఁ గాంచినకవిభాస్కరు లెందఱో కలరు. అట్టివారిగ్రంథ ములనుండి నీతివాక్యముల నెత్తి వేఱుగ్రంథముగఁ బ్రకటింప వలయు నను తలంపు గలుగుటచే నే నిక్కార్యమునకు దొడఁగొని "ఆర్యసూక్తిముక్తావళి" యనునామ మిడి మును ముందు కావ్యరాజ మని ప్రసిద్ధిఁ గాంచిన భారతములోని నీతిపద్యములఁ బ్రకటించితిని. మఱియుఁ దెనుఁగునఁ గలపురాణములనుండియు మహాకావ్యములనుండియు నీతిపద్యము లీగ్రంథమునందుఁ బ్రకటింపఁబడును. భారతములోనిపద్యములు పూర్తి జేసి యీగ్రంథ మును బ్రథమసంపుటముగఁ బ్రచురించితిని. ఇఁకముందు రాఁబోవు మామానవసేవాసంపు టములలో వతము రామాయణము మున్నగు నాంధ్రగ్రంథములనుండి నీతివాక్యములు ప్రకట . కావున నెల్లరు నిట్టిగ్రంథములఁ జదువవలయు ననియుఁ దెనుఁగు గ్రంథ గల నీతుల వెలయింపఁ జేయు నిట్టిగ్రంథములే దేశాభివృద్ధికరము లని తెలిసికొని యాదరింప వలయు ననియు, లోకజ్ఞానము గలిగి దయాసత్యశౌచములతోఁ దులతూఁగుచు దేశమును వెలయింపఁ జేయుట మానవస్వభావము కావున నట్టి స్వభావ నిరూపణము సేయుట కిట్టిశాస్త్రము లుత్తమము లని దెలిసికొని యెల్లరు నాదరింపవలయు ననియుఁ గోరుచున్నాఁడను.

ఇట్లు

సజ్జనవిధేయుఁడు

సత్యవోలు అప్పారావు.

రాజమహేంద్రవరము.
29—3—1913

క. అమృతమయి ఋగ్యజుస్సా। మములయుపనిషద్వచస్సమాజములకు వా
చ్య మయినపురుషోత్తము ని। క్కమురూ పగువాని భక్తగమ్యుఁ దలంతున్. 469

క. సువ్యక్తక్షేత్రంబున। నవ్యక్తాకృతినిరూఢి నాసీనుం డై
భవ్యత నొందెడుక్షేత్రా। త్మన్యపదిష్టుఁ బ్రణుతింతు దామోదరునిన్. 470

క. ప్రకృతివికృతులను షోడశ। వికారముల బెరసి ప్రకృతివికృతిత్వముఁ బొం
దక యుండఁ గాంతు రెవ్వని। సకలమునులుఁ దలఁతు నట్టిసాంఖ్యాత్మహరిన్. 471

క. అంతశ్చరమారుతములు। శాంతములుగఁ జేసి యనలసత్వము శమమున్
దాంతియుఁ గలజనములు గను। నంతర్హితుఁ గొలుతుజలశయను యోగాత్మున్. 472

తే. చరణనాభిశీర్షంబులు ధరయు నంత। రిక్షమును దివమును జగచ్చక్షురగ్ని
దిశలు దృక్శ్రుతిశ్రోత్రముల్ దీప్త లెవ్వ। హాత్మునకు నట్టిహరిని లోకాత్ముఁ దలతు

క. మాసర్త్వయనాబ్దమయో। ద్భాసితరూపుఁ డయి సృష్టిఁ బ్రళయంబుఁ దగం
జేసి పొలుపారుశౌరి ను। పాసింతును యోగిభోగ్యబలుఁ గాలాత్మున్. 474

క. సర్వమునందును దానుణ్। సర్వముఁ దనయందు నుండ సంచారంబుల్
సర్వమునకుఁ దనవలనన। సర్వాత్మకు నట్టివృష్ణిసత్తముఁ దలఁతున్. 475

ఆ. క్షరము లైనభూతసంఘంబులం దెల్ల। నక్షరస్వరూపుఁ డై వెలుంగు
ద్ధివృత్తిసాక్షి సాక్ష్యాత్మ న। స్పందబోధఘను ముకుందుఁ దలఁతు. 476

ం డనఁగ నిఖిల। గాత్రవ్యాప్తత్వమహిమ గలిగి సమీరా
ణమున జీవుండును। గోత్రము నై సర్వవర్తకుం డగుచుండున్. 477

క. విను మాత్ముఁడు క్షేత్రజ్ఞుం। డన భూతాత్ముఁ డనఁ బురుషుఁ డనఁ బరమేశుం
డన బుద్ధిసాక్షి యనఁగా। జననరహితుఁ డనఁగఁ బరఁగు శాంతిప్రవణా. 478

ఆ. మణిమయములు గనకమయములు రజతమ। యములుమఱియు మృణ్మయాధికములు
నైనపెక్కు పూసలందుఁ దారి డున్నట్లు। భూతకోటియందుఁ బురుషుఁ డుండు.

క. అమృతం బచ్యుత మమలం। బమేయ మవ్యయ మనంత మవ్వెలుఁగు మా
ద్యముల నలవడినచిత్తము। శమాతిరేకమునఁ బొంద సంవేద్య మగున్. 480

తే. అచలు సూక్ష్మ శరణ్యు సహస్రశీర్షు। నభయకారి నశీర్షు నారాయణుని స
నాతనుని యోగమూర్తి లోకాతిరక్తు। ధ్రువుని నీశ్వరు హరి భక్తితోడఁ గొలుతు.

క. కాలముఁ బర్జన్యుండును। నేలయు సస్యంబుఁ గ్రియయు నిష్క్రియయును ధ
ర్మాలోకము నై మహిమ। న్లీల సలుపుదేవదేవునిం బ్రణుతింతున్. 482

క. అనలునకు రవికిని శశాం। కునకును గ్రహతారకములకును దేజం బె
వ్వనివలన నావహిల్లెడు। ననుపాధికతేజుఁ గొల్తు నవ్విశ్వాత్మున్. 483

క. అగమను నబోధ్యుని నఖిల। జగద్భరణుఁ బరు నమూర్తిసాగరునిఁ బ్రబో
ధగరిష్ఠుఁ బంచకాల। జ్ఞు గుణాత్మకు నిర్గుణత్వశోభితుఁ గొలుతున్. 484

క. వ్యక్తమునకుఁ బ్రభవం బ। వ్యక్తం బాతత్త్వమునకు నవుల ననువచో
యుక్తికిఁ బరాయం బగు। భక్తపరాధీను భవ్యభావ్యు నుతింతున్. 485

క. జ్ఞానధ్యానపరాయణు। లైనమహాత్ములు జితేంద్రియత్వమహిమ లె
వ్వానిం బొందిన మరలరు। వాని శరణుఁ జొచ్చి బ్రతుకువాఁడ సుకృతినై. 486

క. ఇనునడుమ వెలుంగుచు సో। మునిమధ్యమునం జలత్వముం బొందనిని
ల్పున వెలయుదీప్తి యగువా। ని నిరంజను నంతరాత్మునిం బ్రార్థింతున్. 487

క. సోమార్కమయంబును దా। రామయమును నిత్యసుస్థిరంబును నగు తే
జోమయతత్త్వము నాత్మా। రామత్వంబున నిరంతరంబును జూతున్. 488

క. రోషముఁ గామము రాగ। ద్వేషములును లేక భక్తి దిర మై యేకా
శ్లేషునిఁ గాఁ గొలుతు రవి। శ్లేషమనోనిలయవృత్తి సిద్ధులు నిన్నున్. 489

క. ఫలములు గోరక కర్మం। బులు నడపుచు వాని విమలబోధాగ్ని వడిం
బొలియించుచు నిర్ద్వంద్వత। నెలకొను నేకాంతజనులు నినుఁ గందు హరీ. 490

క. ఏకత్వం బమలత్వ మ। నేకత్వము గలుగునీమహిమచందం బా
లోకింప నిపుణు లగుదు। శ్లోకులకుం బరమపదము సులభము గా 192

సీ. ఇల జలంబుల జలంబులు శిఖి శిఖి వాయువున వాయు వంబరంబున
రంబు చిత్తమునఁ జిత్తం బహంకృతి బుద్ధిఁ దగ నొదిఁగించి యింత
పట్టును గూడ నవ్యక్తంబుఁ జేర్చి యవ్యక్తంబు నిజభంగి నైనత్రిగుణ
సామ్యావ్యవస్థితి నడిసన్న కారణభూతతన్మాత్రలు పొదువ కుండఁ

గీ. దోలఁగఁ బెట్టుట దొరకొన వలయు దానఁ। బరమమును గేవలము నగుపదము గలిగి
యేన నీ వను నైక్యంపు టెఱుక వొడముఁ। గాత గమనాగమనములు గ్రాఁగిపోవ. 492

క. పరమాత్ముని నారాయణుఁ। జిరంతనుని భక్తశేముషీనిష్ఠాస్వీ
కరణైకాయనుని నమ। స్కరణంబునఁ దలఁతు నతులషడ్విధభూతిన్. 493

తే. పునరావర్తనరహితుం। డనఘా పరమాత్ముఁ జెందినట్టి పురుషుఁ డ
వ్వినుతావస్థను మోక్షం। బని చెప్పుదు రంతకంటె నధికము గలదే. 494

మానవసేవాగ్రంథమాల. 17

హేలావతి

చిత్రమైన దేశకథ

కోవూరుడిస్ట్రిక్టుమునసబుకోర్టులో న్యాయవాదిగ నున్న

తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుచే

రచియింపఁబడి

మానవసేవాపత్రికయందు

ప్రకటింపఁబడియె

ప్రథమముద్రణము 1000 ప్రతులు

విద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము

వెల 0-4-0

పీఠిక

ఈయది నేను వ్రాయఁదలంచిన హిందూదేశకథాముక్తావళిలోని మూఁడవకథ. కష్టదినములలోఁ జేసినయుపకార మెంతటివాని కయినఁ గనుపునఁ బట్టియుండును. చక్రవర్తియంతటివానికిఁ గూడఁ గదలమెదల లేని కడజాతివానియుపకారము కావలసివచ్చును. అదృష్టదేవతాప్రభావ మెట్టివారికి నగోచరము. క్షణమునకో, అరక్షణమునకో క్షామదేవత వాతం బడనున్నవాని కేడ? చక్రవర్తిశరణ్యా మేడ? ఎందులకుం గొఱ మాలినవానికి ఉమ్మరావు లందలేనిమహోన్నతపదవియా? సృష్టివిలసన మవాఙ్మానసగోచరము.

ఇది యటుండ సంఘసముద్ధరణమున కిందుండి నేర్వవలసినవిషయ మొక్కటి యున్నది. నిమ్నజాతులవారిని మనము దరిఁజేరకుండఁ గొట్టుదుమేని వారు   ల విడిచి యన్యమతముల నాశించి హిందూసంఘవృక్షమును ఁ   యుదురు. ఇప్పు డీకథానాయిక మహమ్మదీయమతము నవలంబి   యామతమునందలివిశ్వాసముచేతఁ గాదు. ఆకుటుంబము వారికి హిందూమతమునం దుండినలాభ మేమియును లేకపోవుటచేత. ఇప్పటికైస్తవమతపరివర్తనము నిల్లె జరుగుచున్నది. నిమ్నజాత్యుద్ధరణము వేగ జరుగదేని మనదేశమునందలిహిందువులసంఖ్య తగ్గి క్రైస్తవులసంఖ్య ప్రబలఁగలదు.

సంఘసంరక్షణ యని పేరుపెట్టి దేశమతాచారములనుండి వెలికిఁ ద్రోసి, హిందూదేశమునఁ బుట్టి పెరిగి వేలకొలఁదివత్సరములనుండి మనమతమునం దుండినవారిని, మనజాతి కంతకు రక్షకులుగ నుండినవారిని

పఁడవ ప్రకరణము.

మఱునటిదినమున హేలతండ్రి దివాణమునకుఁ బోవుదినము. ఉదయ మైనది. హేలతండ్రి దర్బారునకుఁ బోయెను. అతఁడు దివాణమున నడుగుపెట్టుటతోడనే, ఆతనికన్నులు మిఱుమిట్లుగొనియెను. అట్టిదేదీప్యమానమగు వైభవము మఱియొక్క చోట నుండినట్లు చెప్పనలవడదు. భూలోకస్వర్గ మెది యైన నుండిన నదియె యని చెప్పవలయు. చూచినవారు చెప్పుకొనుటయె కాదు. ఆసభాగంగమున మేలుకట్టుగ నలరుచుపరిభాగంబున "భూలోకమున స్వర్గ మెది యైన నుండిన, ఇదే! ఇదే! ఇదే!" అని పరిషియనుభాషతోఁ జెక్కఁబడియుండెను. ఆచెక్కినతాయి నీలంపుతాయి. ఆతాతిమీఁద నందముగా వెండితో నీయక్షరములు రచియింపఁబడియుండెను. చక్రవర్తి కూర్చుండియుండు కచ్చేరీహాలుతో నుపమింపఁదగినది యీలోకమున నేదియు లేదనియే చెప్పవలయు. అందున్న సింహాసనము మయూరసింహాసనము. పింఛము వెనుక వైపున విప్పియున్నట్లు తయారుచేయఁబడినది. నెమలిపింఛమున కుండవలసినరంగు లన్నియు నవరత్నములచేఁ జెక్కఁబడియెను. ఇంక దానియందమున కేమిలోటు? దాని విలువ కట్టిన కోట్లరూపాయ లుండును. ఆమహాలు పటికంపుతాతిచే నిర్మింపఁబడినది. పుష్పము, కాయలు, పండ్లు వింతమాదిరిగ ముద్దులుమూటగట్టునట్లు, కన్నులకవు దీయునట్లు స్వర్ణపంబున మునిఁగి తేలియాడునట్లు, చూచిన వదలిరాలేనంత సుందరముగఁ జెక్కఁబడియెను. పైభాగమునఁ జిత్రింపఁబడిన "భూతలస్వర్గము" అను నక్షరములు స్ఫుటముగఁ జిన్నపిల్లలకుఁ గూడ విడిపోవునట్లు వ్రాయఁబడియుండెను. ఈమహాలులోనే సింహాసనమునకుఁ బ్రక్కగ నొక్క పెద్దపటికపుతాతిపలక యొకటి యమర్పఁబడియున్నది. అది యొక పెద్దమేజాబల్లయంత వైశాల్యముగ నుండును- తన మంత్రులతో రహస్యాలోచనము చేయుచున్నపుడు పాదుషా దానిపై నాసీనుఁడగును. హేలతండ్రి యందుఁ బ్రవేశించునరికి మహాలు క్రిక్కిరిసియున్నది. అందు బహదుషా యెగుటకుఁ జోరుచుకొనిపోవఁ బ్రయత్నించునరికి నాతని నొకరక్షకభటుఁ డడ్డుపెట్టెను. వారియుభయులకు నీక్రిందిసంభాషణము నడిచెను.

మనము దూరస్థులుగఁ జేయుట మనకు శ్రేయస్సు గాదు. వారి కామతములయందు విశ్వాసము లేదు. మనమతమునందలివిశ్వాసము పోలేదు. ఆచారములు మనవి. మతము పేరునకు వారిది. ఇట్టికపటక్రియావలంబనమున కీసంఘబహిష్కారము కారణము గాదా? వారిని మనతోడ నుంచుకొనవలయు ననిన, మనహిందూజాతిని సంరక్షించుకొనవలె ననిన, నిమ్నజాతుల నెట్టులయిన నుద్ధరింపవలయు. ఇదియె న న్నీగ్రంథమును వ్రాయఁ బురికొల్పినయుద్దేశములలోఁ బ్రాధమికము.

కో వ్వూ రు
16—3—13

తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావు.

“ఎవరికోసము నీవు తారాడుచున్నది?”

“బహదుషాకోసము.”

“అతఁడు ఆసలే క్రొత్తవారితో సంభాషింపఁడు. అందులో నేఁ డుత్సవ దినము.”

“మీచక్రవర్తి వివేకమహితుఁ డనియు, న్యాయకర్త యనియు, పేరొందియున్నాఁడు. ఆప్రభువుయొద్ద నే నొకమొఱ్ఱ పెట్టుకొనవలెనని వచ్చినాను. ఆయన కట్టిమొఱ్ఱ లాలకింపఁ బరమసంతోషమఁట. నన్నాతనితో మాటలాడనీయరేని నాకష్టములు గట్టెక్కకుండుటయు, ఆయనధర్మపరిపాలనమునకుఁ గళంకము వచ్చుటయుఁ గలుగును. అటుండఁ బ్రజలమొఱ లాలకింపఁ డనునపఖ్యాతికూడ నాతని మెడకు వచ్చి చుట్టుకొనును.”

“నీవు పంచముఁడవు కావా?”

“అయిన నేమి? ప్రకృతిసిద్ధముగ మనుజున కుండవలసినపౌరధర్మములు జాతి మ్యావలచే క్షీణి యగునా? మహమ్మదీయులకుఁ బంచమసంపర్క మన్న న్యూనత లేదఁట గా? మీచక్రవర్తికి లేనిమాట నే నెఱుఁగుదును.”

“నీకు దర్శనము దొఱకదు.”

“ఎందుచేత?”

“ఈస్థానమున జరుగవలసినమర్యాద లెన్నియో యున్నవి. గినఁ గాని వారియెదుటకు రావలనుపడదు. నీవు ముందుగ అర్జీ యిచ్చుకొనవలె”

“ఓయీ! వీరుఁడా! నేను మీప్రభువును స్వయముగాఁ బ ంపవలయును. అడ్డుపెట్టితివేని నీప్రాణములపైకి వచ్చును.”

“ఇక్కడనుండి అడుగవతలకు వేసితివేని, నీప్రాణము దక్కదు.”

“ఏదీ! కానీ చూతము! నారక్తము కన్నులఁ జూతువా? చూడు.”

అంచు నాపంచముఁడు ముందుకుఁ బోవఁజొచ్చెను. కావలివాఁడు తనశక్తి యుంక్తుల నాతని నడ్డుపెట్టుటకును, పంచముఁడు తనపథము నిలుపుకొనుటకును బ్రయత్నించిరి. కాని యెట్టులో యాపంచముఁ డాభటునిబారినుండి తప్పించుకొని యవ్వలఁ బడియెను. అంత నా వఁడు మహాలంతయును మాఱుమోగించునట్టు లాకయాలపలచి “అయ్యా! రక్షింపుఁడు! రక్షింపుఁడు! మొగలాయిచక్రవర్తి నన్నిపుడు రక్షింపవలయు” నని పెద్దకేక వేసెను.

చక్రవర్తి — "ఎవ రామొఱ లెత్తునది? అతని నిటు రానిమ్ము." అని సాధుభావమున నుత్తరువు చేసెను.

అంత నాపంచముఁ డాతనిమ్రోలకుఁ బరువెత్తి యతనిపాదములపై సాష్టాంగ మెరగెను.

చక్రవర్తి — "లెమ్ము. నీ కేమయినఁ జెప్పుకొనవలసియున్నఁ జెప్పుకొనుము." అనుసరికిఁ బంచముఁడు లేచెను. అతనిరూపమును జూచి చక్రవర్తి యానవాలుపట్టెను.

"ఏమిది! నాసామ్రాజ్యమందలిప్రజలందఱిలోను నా కతిగౌరవాస్పదుఁ డగు నాతఁడే నా యేమి యీతఁడు!

అనుచుఁ జక్రవర్తి తనసింహాసనమునుండి లేచి పంచముని లేవనెత్తి బిగ్గఁ గవుంగలించెను. సభాసదు లందఱకును జాల నాశ్చర్యమయ్యెను.

చక్రవర్తి — "సామంతులారా! ఈతఁడు తనజాతివారిలో బహిష్కృతుఁడు. కాని నాప్రాణ మీతనివలన నిల్చినది. నాసింహాసన మొకప్పుడన్యాధీనమైనది మీ కెఱుంగుదురుకదా! అప్పుడు నే నన్యులపంచలఁ జేరవలసివచ్చినది. అర్ధరాత్రనిభటులు ప్రవాసగతుండనై చనుచున్న నన్నుఁ దఱుముకొనిరాఁగా, నే నొకయేటిలోఁ బడి పోయితిని. అప్పు డీకరుణాళుండు తాను క్షామదేవతవాతంబడి కడుదీనుఁ డయియుండియును ఏటిలో మునిగిపోవుచున్న నన్నుఁ జూచి జాలిపడి యెట్లో గట్టుఁ జేర్చెను. అప్పు డీతనికుటీరమె [illegible]కు శరణాలయం బయ్యెను. పిమ్మట కొన్నిదినములు జ్వరబాధచేఁ బీడితుఁడ[illegible] [illegible]పాతంబునఁ బడి దొరలుచుండ నాగొంతుక తడిపి, యీచేయి యాచేయి [illegible]పస్తోపచారములును జేసి నాకు మరలఁ బ్రాణదానము చేసెను. ఈతనికి నా[illegible]శ్య మంతయు నిచ్చినను నాఋణము తీరదు."

ఆమాటవినునప్పటికి వీరబలునికన్నులవెంట బాష్పోదయంబయ్యెను. చక్రవర్తిని బల్కరించి "ప్రభుప్రవరా! నేను చేసినఘనకార్య మేమియు లేదు. పదుగురు జేయవలసినవిధ్యుక్తక్రియను నే నప్పుడు చేయవలసినవాఁడ నయితిని. అందులకు మీరు నా కొసంగినసొమ్ము రెండువేలనిష్కంబులు నేను చేసినయుపకారంబునకు మించినప్రతిఫలంబు గదా! నాయిప్పటియైశ్వర్యంబున కంతకు నదియె మూలాధారము. తమ కరుణాకటాక్ష మప్పుడు నాపై నారీతిని బ్రసరించఁబట్టియె నే నిప్పు డొకసామంతు నంతటివాఁడనై ప్రభుసమ్ముఖంబునకు రాఁగలిగితిని. కాని యిప్పటికి నాదుర్దశ నన్ను విడిచినదిగాదు." అని విన్నవించుకొనియెను.

అంత హుమాయూనుచక్రవర్తి యాతనిఁ దనసింహాసనముప్రక్క నున్న పటికంపు జాతిస్నెపైఁ గూర్చుండఁజేసి విచారకారణం బడిగెను. ప్రభువు సింహాసనముపై నాసీనుఁడైనయనంతరము వీరబలుఁడు రాజుపాదములపైఁ బడి "మహాప్రభూ! నాకొకకుమార్తె యున్నది. ఆబిడ్డ తమకుఁ గూడ నాఁటిదినములలో హస్తాలంకారముగ నుండెడిది. తా మప్పు డాబిడ్డను లాలించినలాలనలు అంతచిన్నతనమున జరిగిన సయ్యాట, ఆమెకు జ్ఞప్తియం దున్నవి. తనకు రాజకరావలంబనము కలిగెఁ గదా యని యామె యప్పుడప్పుడు చెప్పుకొని గర్వపడుచుండును. నేను తండ్రి నని చెప్పుకొనుట కాదు గాని, ఆబిడ్డ తెలివితేటలు, ఆరూపరేఖావిలాసములు, ఆసుగుణసంపద అనన్యసామాన్యమయిన దని చెప్పవలయును. నాయానంద మంతయును నాబిడ్డయె మూలాధారము. ఒక్కనిముష మామె నాకన్నుల కగపడదేని, నాప్రాణములు మేన నిల్చుటయె దుర్ఘటము. ఎట్లున్నవో యీ మొండిప్రాణములు! ఆమె మూఁడునాలుగుదినము లయినది కన్నుల కగపడి. ఈప్రాణములు దేవరవారిం జూచుటకయి నిలిచియున్నవి. కాని లేకున్న నీపాటికి పోవలసినవె. ఎవ్వరో యామెను దొంగతనముగ నపహరించికొని చనినారు."

హుమా—"వీరబలా! నీబిడ్డను నే నెఱుంగుదును. నీవు చెప్పినలక్షణము లన్నియు నామెయొద్ద నున్నవి. పూవు పుట్టఁగనే పరిమళము. ఆమెను కొంగిలించుకొని పోయిన దెవ్వరు? నారాజ్యమునఁ గాని, మఱియొకరాజ్యమునఁ గాని లేఁ డెచ్చట నుండినను, గాలించి పట్టి తెప్పించి నీబిడ్డను నీ కొసంగెదను. ఆదు ష్టుఁడో వానికిఁ దగినశాస్తి యగును.

వీర—"దేవా! ఈదుండగము దేవరవారిమంత్రికుమారునిది."

హుమా—"ఓయీ! మంత్రికుమారా! నీ విటు రమ్ము. ఈనేరమునకు నీ వేమి సమాధానము చెప్పెదవు?"

మంత్రికుమారుఁడు మౌనముద్రఁ దాల్చెను.

హుమా—"నీమౌనమున కర్థ మేమి?"

మంత్రిక—"నేను నేరము చేసితి నని యొప్పికొనుచున్నాఁడను. పిమ్మట దేవరవారిదయ."

హుమా—"వీరబలా! దీనికిఁ దగినప్రతీకారము చేసెదను. నీకుమార్తెను నీ కొప్పగించెదను."

నేరస్థుని నొకయుద్యోగి కొప్పగించి నిర్బంధమున నుంపు మని యానతిచ్చెను. ఆరాత్రియే హేల తలిదండ్రుల కొప్పగింపఁబడియెను.

మఱుసటిదినమున వీరబలుఁడు రాజసమ్ముఖమునకు రావింపఁబడియెను. చక్రవర్తి యాతని "మిత్రుఁడా! నీ విప్పు డున్నమతమున నీ కిసుమంతయును సుఖ మున్నట్లు కనుపట్టదు. నీజాతివారితోఁ దక్కినవారికి సంబంధబాంధవ్యము లేమియును లేవు. అందుమూలమున మీ రనిన నెవ్వరికిని గౌరవ ముండదు. నీవు మహమ్మదీయమతమును స్వీకరింతువేని ని న్నొకసామంతునిఁ జేయుదు నని యున్నది. నీ వొక్కఁడవె గాక నీకుటుంబమంతయును గూడ మహమ్మదీయమతమును స్వీకరింపవలె నని నాకోరిక." అని చెప్పెను.

కొంతవడి యోజించి వీరబలుఁడు చక్రవర్తియుపదేశమును స్వీకరించెను. ఆమఱుసటిదినముననే యాతఁ డొకయుమ్మరా వయ్యెను. ఆపదవి నిలుపుకొనుటకుఁ దగిన బొక్కసము కావలెంగదా! అది యెచ్చటనుండి వచ్చును? చక్రవర్తి యాతని కాసొమ్మంతయు నిచ్చి మఱి యాపదవి నొసంగెను. భార్యయును హేలయును గూడఁ దండ్రి మతమును స్వీకరించిరి. వారు మతమును మార్చుకొనుటతోడనే యింతకుమున్ను వారినిఁ జులకనగఁ జూచినవారందఱు నొక్కుమ్మడి నాకుటుంబమును మిక్కిలి గౌరవపాత్రముగ నెంచి తమదగ్గిరబంధువులమాదిరి నాదరింపసాగిరి. ఈమార్పు చూచుటతోడనే హేలకుఁ బట్టరానియా ముదయమయ్యెను. ఇంక నామెకు న్యాతన యేది? ఎవ్వనిపై పూర్వ మామెకుఁ ముద్రేకముగ నుండెనో, యాతనిపై నిప్పుడు కోపమును జూపుట కవసరము లే వారియుచ్ఛస్థితి కాతఁడే కారకుఁ డనవలయుం గదా! ఆతఁ డయినను, అ ము బలాత్కరింపలేదు. ఆమె నొకభవనమునకుఁ గొంపోయి యచ్చట ప్రత్యేకముగ నుంచెను. ఆమెసద్వర్తనమున కించుకంతయును లోటు రానీయకుండ నామెయనుగ్రహము సంపాదింప దినదినమును నామెదర్శనమునకుఁ బోవుచు వినయవిధేయతగ సంచరించుచు, నామె నెట్టులైన లోఁబఱచుకొనఁ బ్రయత్నించెను. కాని యామె కోపమునకు మాత్ర మెచ్చటను మేర లేకయుండెను. ఆతఁ డెంత బతిమాలినను దరికి మాత్రము రానిచ్చుటలేదు. ఆతఁ డాదినములలోఁ జూపినవినయవిధు లన్నియు హేల మనస్సుపై నప్పుడు పనిచేయకపోయినను, తరువాత నానిపని నవి చేయకమానునా? మోహమునకుఁ దెలియకుండ హృదయముల లోఁగొనుశక్తి యున్నది. అట్టియాతఁడు బందిఖానాలోఁ బడియుండుట హేలమనస్సున కిష్ట ముండునా? తండ్రిని బతిమాలి యాతని విముక్తుం జేయఁ బ్రార్థించెను.

వీరబలుఁడు హేలను గవుంగలించి "బిడ్డా! నీయిష్టమె నాయిష్టము. నీకుఁ బ్రతికూలముగ నే నెన్నఁడు నేపనియును జేయనోపను. ఇప్పుడుమాత్రము నే నీవిషయమున, నీయిచ్చవచ్చినట్లు మెలఁగ భయమగుచున్నది. చుట్టుద్రిప్పి చెప్ప నేల? ఆతఁడు విముక్తుం డైన నీ కెక్కుడ ప్రమాదము వచ్చునో యని భయ మగుచున్నది."

హేల—"నే నాతనివశమం దున్నదాన నైనను, నాపై నాతఁడు తనబలమును జూపలేదు. కొంచెము తొందఱపడినాఁడు. ఆతొందఱ మన మంతగాఁ బాటింపఁ బనిలేదు."

వీర—"బిడ్డా! నీవు పసిదానవు. తండ్రియండ నుండి యాడుదానిని బలవంతముగాఁ గొని చనినవాఁ డెంతకుఁ జాలఁడు?"

హేల—"ఆతనికి నాయం దెక్కువయనురాగ మున్నది. అందులకు సందేహము లేదు. నేను మాతంగకన్యకగా నున్నప్పు డాతఁడు పరిణయమున న న్నొల్లకయుండినను, ఇప్పుడు న న్నతఁడు పెండ్లాడ శంకించుననరాదు. ఇప్పుడు నే నుమ్మరావుకూతురను. నాకును ఆతనియం దనురాగ మున్నది. నాయందు దయ యుంచి యాతని విముక్తుం జేయుఁడు. మే మిద్దఱమును మరలఁ గలసికొనినప్పుడు మీరు తప్పక మిత్రభావంబున మెలంగువారిఁగా మమ్ములఁ గనుంగొనఁగలరు. అట్టివానికి నేను నిర్బంధము దెచ్చిపెట్టితి ననునపఖ్యాతి నాకు రాకుండఁ గాపాడుఁడు."

వీర—"నేను చక్రవర్తికడ కేగి యాతనికి నీకోర్కుల విన్న[illegible]ను. కాని—

హేల—"తండ్రీ! ఒక్కటి వినుము. నాజాతకఫల మంతయు [illegible]ఁ గొంటిని. మనపూర్వవాసస్థలంబునుండి వచ్చుతరి శివశక్తిసమ్ముఖమ్మున కరిగి [illegible]యుపదేశమ్ములం గొంటిని. ఆమె చెప్పినవన్నియును జెప్పిన ట్లయినవి. ఇంక నొ[illegible]యానుబంధమె తరువాయి. నాకుఁ బరిణయానంద మున్న దన్నది. అయ్యది యిప్పు డయిన యట్లే యానందించుచుంటిని."

వీర—"బిడ్డా! ఇంకఁ జెప్పనక్కఱ లేదు. నీయభీష్ట మెట్లో, యట్లే జరుగఁ గలదు."

అని చెప్పి యాతఁడు చక్రవర్తిసమ్ముఖమున కరిగెను. క్రొత్తమహమ్మదీయునికిఁ జక్రవర్తిదర్శనము సులభముగ నగుచుండెను.

హుమాయూన్—"చాక్ మహమ్మద్! నీ కేమి కావలయును?" అని ప్రశ్నించెను.

'చాక్ మహమ్మద్' అనునది వీరబలుఁడు మహమ్మదీయుఁ డయినవెనుక పెట్టుకొన్న పేరు.

చాన్ — “మంత్రికుమారుని విముక్తునిఁజేయ వేఁడుచున్నాఁడను. నాబిడ్డ పదింబదిగ వేఁడుటచే మిమ్మిట్లు ప్రార్థింప సాహసించితిని.”

హుమా — “ఆమెయెడ నాతఁడు చేసినయపరాధమునకుఁ దగినప్రతిక్రియ యొనర్చునందాక నాతనికి విముక్తి కలుగనేరదు. శాస్త్రబాహ్యముగఁ బ్రవర్తించిన వానికిఁ దగినదండన కలుగవలయును. ఇట్టివారిని వదలిపెట్టినఁ దక్కినవారిని మన మెట్లు శిక్షింపఁగలము?”

చాన్ — “మా హేల యాతని క్షమించినది. అతఁ డామె నింటి కెడఁగలుగఁ దొలఁగించుటయె గాని యంతకన్న మఱియొకయపచార మేమియును జేయలేదట.”

హుమా — “తప్పిదములలో నెల్ల నిదియె గొప్పతప్పిదము. సంఘమర్యాదల నతిక్రమించి, స్వాతంత్ర్యధర్మముల నుల్లంఘించి యాతఁడు కడు నింద్యమయిన నేరమును చేసినాఁడు. దానికిఁ దగుఫలితము నాతఁడు పొంది తీరవలయును.”

అని చెప్పుచు హుమయూన్ చక్రవర్తి మంత్రికుమారునిఁ దనసమ్ముఖమ్మునకు రావింపఁబంచెను. వచ్చినయనంతరము నాతఁ డొనరించినదురాగతమునకు మిక్కిలి నిందించి, “కోమలహృదయ యగు హేలావతి నీ వొనరించినయపచారమునకుఁ దగిన ప్రతిక్రియ   ంచుటకు సంసిద్ధుఁడ వయి యుంటివా?” యని యడిగెను.

— “ఆమెను బెండ్లియాడుట దానికిఁ బ్రతీకార మయ్యెనేని, ఆదండ నము   సంసిద్ధుఁడనై యున్నవాఁడను. ఆదండనము నా కీక్షణముననే విధింపవచ్చు.”

చాన్ — “నాబిడ్డ యంతటియపచార మొనర్చినయాతనిపరిణయమునకు సమ్మతించునో సమ్మతింపదో నేఁ జెప్పఁజాలను. నాయింటికి రమ్ము. నీకోర్కె నామె కెఱిఁగింపవచ్చు.”

చక్రవర్తి — “అంతటియపచారము నొందినయాతరుణి యాతనిఁ బెండ్లియాడిన నీతనికి విముక్తి కలుగును. లేకున్న నియ్యది యాతని కాజన్మబంధమె.”

వీరబలుఁడు మంత్రికుమారుని వెంటఁబెట్టుకొని హేలసమ్ముఖమున కరిగెను. ఆమె యాతనియెడఁ గలనిరాదరణము నంతయును దిగఁద్రోచి యాదరించెను. మంత్రికుమారుఁ డామెపాదములపైఁ బడియెను.

మంత్రికు——"నేను తప్పుచేసితిని. నీయెడ నపచారము గావించితిని. మనసార సేవించుచున్న యీవిగ్రహమునకుఁ జేయరానియపకృతిఁ జేసితిని. ఈలోపమును నివాచుకొనుట కొక్కటె శిక్ష యున్నది. ఆశిక్ష యీనేరస్థునకు విధించి యీతనికి బం మోక్షమును గలిగింపుము. ఈబంధమునుండి నన్ను విముక్తునిఁ జేసి నీతోడిపరిణయానుబంధమునకు ననుజ్ఞ నొసఁగుము. ఈసంకెల లెడల్చి నీబాహుద్వయంబులఁ బట్టి గట్టిగఁ గట్టిపెట్టుము. అంతకన్న గొప్పశిక్ష నే ననుభవింపఁజాల."

హేల——"నే నబలను. నీకట్టు గట్టిగ నే నెట్లు నిలుపఁగలను?"

మంత్రికు——"నేఁ జేసినయపరాధంబున కంతకును మూలకారణంబు నీ వెఱుఁగనిది గాదు. తమోవృత్తి యెంత దుండగముల నైనఁ జేయించును. శిక్షలన్నియును మరల నట్టితప్పు చేయకుండుటకుఁ గదా? నీబాహుయుగళం బెల్లవేళల నాకు కంఠపాశం బయి మెలంగుచుండ, నే నెట్లు లాకట్టుల నెడల్చుకొనఁగలను? అందుండి తప్పించుకొనినవా రెవ్వ రున్నారు?"

హేలకు మనంబునం బొడమినయానందము ముఖదర్పణంబున దరస్మితరూపంబునఁ బ్రతిబింబించెను.

మంత్రికుమారుఁ డామెకరగ్రహణం బొనర్చి, యింక నెప్పుడు త న్నట్టిదుండగం బులకుఁ బోనీయకుండఁ గట్టిపెట్టుమని యామెబాహులతాద్వయం [illegible] గంఠపాశముగ నొనరించుకొని యానందించెను. "ఇదియె మన కాజన్మబంధము. భూ [illegible] ర్గ మనుభవింప నాబంధమునుండి నీకటాక్షవీక్షణముల నాకు మోక్షంబు గలిగి [illegible] మనకుఁ బరిణయము జరుగఁగలదు. హుమాయూన్ చక్రవర్తి స్వయముగ మన [illegible] ధులకడ సాక్షీభూతుఁడుగ నుండఁగలఁడు."

హేల——"మనోహరా! మీకు నావలనఁ గలిగిననిర్బంధమునకుఁ బ్రతిక్రియగ నన్ను గట్టిగ మీభుజార్గళంబులఁ గట్టిపెట్టి నాకాపాపమునుండి విముక్తిగలుగఁజేయుఁడు."

విచారమున మునిఁగియున్నయామందిరమున సంతోషతరంగములు కొట్టుమిట్టాడెను. సంతోషసమయము తటస్థమయినవెనుక నింక విచారసంస్పర్శ యెచ్చట నుండును? ఆప్రియు లిరువురకు నాదినముననె పరిణయము జరిగెను. మొగలాయిసార్వభౌముఁడు స్వయముగ నుండి వివాహవిధు లన్నియు నడిపెను. వారల నాశీర్వదించి కానుకల నొసంగెను. శివశక్తిజోస్యము సార్థకమయినది. మొదలును, తుదయును నేకమయ్యెను. ఆద్యంతసమ్మేళనంబునఁ గలుగునంతటియానందము మఱి యెం దుండును?

అవతారిక

నేను ప్రభావతీప్రద్యుమ్నముయొక్క కథాకల్పనచమత్కారము జదివిచూచినదా
దిగ నాగ్రంథంబును వచనరూపంబున రచియింపఁ గుతూహలంబు వొడమి 1900 వ వత్స
రంబున నారంభించి పూర్తిగావించి నామిత్రులకుఁ గొందఱకుఁ జూపఁగా రసవంతంబుగ
నున్నది కాని కొన్నిప్రదేశంబుల మూలముకన్నఁ గఠినముగ నున్నది యన దానిని ముద్ర
ణసమయంబున సవరింపవచ్చు నని సమాధానము జెప్పి దానిని పుస్తకములమందసంబున
దాచియుంచితిని. 1906 వ వత్సరంబున సారంగధరచరిత్రంబును రచియించి మఱుసటి
వత్సరంబున ముద్రింపించుసమయంబున కీవచనప్రబంధ మెంత వెదకినను గానరామింజేసి
సారంగధరచరిత్రముపీఠికలో దీనిపేరైన నుదహరింప వీలు చిక్కినదిగాదు. పిదప చిత్తు
కాగితములయం దీపాత్రము గనుపించి న న్నానందపరవశునిం జేసినయది. ఈసమాచారం
బును నామిత్రుం డగు సత్యవోలు అప్పారాయనికిం దెలిపిన, భద్రపరుపుము వెలువరించు
సమయము రానున్నది యని తెలుప కొద్దిదినములకే మే మిరువురమును నాళము కృష్ణా
రావుగారితో; కావిహారమునకుఁ బోయియుండుసమయమున నీగ్రంథప్రశంస రా,
వారు దీ హానవసేవం బ్రచురింతు మని వచియించి నాచే నప్పుడ రచియింపంబడు
చున్న తకంబులోనిపద్యములను విని రెండుపాత్రములను పత్రికయందు ప్రచు
రించినందులకుఁ గృతజ్ఞుఁడ నగుచున్నాఁడను. ఈపాత్రమునందలి కఠినశయ్యను గొంత
తగ్గించినాఁడను. ఈకాలంబువారికి రుచియింప దనుతలంపున శృంగారవర్ణనను జాలవఱకుఁ
దగ్గించినాఁడను. ఇందుఁ గలదోషంబులను దెలిపి నాచే రెండవముద్రణంబున సవరింపఁ
జేయఁ బండితమండలిం బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు

సుజనవిధేయుఁడు

నూరాబత్తుల సూర్యనారాయణ.

"దురాత్మా! ఎవఁడవురా నీవు? బ్రహ్మవరంబుకతంబున నించుకయేని నాముదల లేనిదియే యెట్టివారికైనను బురంబుఁ జొర నశక్యపడదుగదా! అట్టియెడ నేవిధంబున నాపురంబును నీవు ప్రవేశింపఁగలిగితివి? కల్లవరం బొసంగినబ్రహ్మను కాలం బట్టి నేలఁ బామకున్న నాకోప్రధం బడంగునే? కాని మ్మాతఁ డెందుఁ బోఁగలఁడు? ముందు నిన్ను నీవంశనాశనం బగురీతి సదమదంబుఁ గావించెదఁ జూడు'' మని కాలు లఱమవజ్రనాభు నకుఁ బ్రద్యుమ్నుండు "నిన్ను నేను మరలిపోనిచ్చినఁగద పోయి బ్రహ్మను బాధింపఁ గలుగుట? ఇట్టిదుర్వృత్తపుపనులకుఁ బూనుటచేతనే మీవారలు తఱుచు రూపుమాయు చుందురు. వెఱ్ఱిచేనట్లంటివి గాని కమలాసనునివాక్యంబులత్రుం దణుమాత్రమైన నసత్యంబు దోచునా? నే నెవండ ననియు, పురం బెట్లు చొచ్చితి ననియునా నీసందే హము? వినుము యాదవాన్వయసంభూతుండ జగుమాధవుకుమారుండను. ప్రద్యుమ్న నామంబువాఁడను. ఆదిని నీయనుమతంబువనె భద్రుం డనునటునివేషంబునఁ బురంబుఁ జొచ్చితి. నీకొమరితపొందు నభిలషించి యరుదెంచి వరించినవాఁడను. నీయనుజుని కూతులకుఁ బతు లయినవారలును మావారలె. వారలకును నాకును రాక్షసకులనిర్మూల కారణు లగుకుమారు లుద్భవిల్లి యనివార్యపరాక్రమంబునఁ బెంపొందుచుఁ దల్లులసంరక్ష ణార్థమై యంతిపురంబుననుండి యెదిరింపవచ్చిననీసైన్యనాయకుల నెందఱనో యమ పురంబునకు నాతకాపులం గావించిరి. ఇఁక నైనను గన్నుదెరచి కూహనివాక్యంబులం జేయఁగ [illegible] హరికిని దేవేంద్రునకును శరణుజొచ్చితివేని నీయనురులం దీయఁ బ్రియ త్మిన్ [illegible] న్న నిన్ను సాధారణంబుగఁ బోనిచ్చువాఁడను గా'' వని పలుక, ప్రద్యు మ్నుని [illegible] వజ్రనాభుం డిట్టు లనియె. "ధిక్కృతవంబె. నిన్నింతతడవు నిర్భయంబుగ నాయెదుట మాటలాడనిచ్చుటచే గర్వంబున విఱ్ఱవీగుచున్నవాఁడవు. చూడు నీగతి యే మగునో?'' యని బాణవర్షంబు గురిపింప ప్రద్యుమ్నుఁ డుగ్రుండై వానిశరంబులఁ దనకరవాలంబున నఱుమాడుచు రాక్షసునిపైఁ బడ నుంకించుటను గాంచి సునాభుం డాదిగాఁ గలుగుదైత్యు లతివేగంబునఁ దమసైన్యంబులతోడఁ జనుదెంచి ప్రద్యుమ్ను నిపైఁ గవియుటయు, గదసాంబు లాప్రకారంబును గాంచి కోపాటోపభరంబును భరి యింపఁజాలక బెడిదంబు లైనయడిదంబులం బూని సురవిరోధులపైఁ బడి నుగ్గునూచ గావించుచుండునంతఁ, గేశవుం డీయుద్ధప్రకారంబు నంతయు నంచలేమచే గ్రహించి సంగ్రామస్థలంబునకుఁ జక్రధారియై గరుడవాహనం బెక్కి యిందు్రఁడు తన్ననుసరించి

చనుదేర నేగుదెంచె. అంతట నింద్రుండు మాతలిసారథ్యంబు సేయు రథంబు ప్రద్యుమ్నున కొసంగి గదసాంబులకు వేఱువేఱు దివ్యరథంబులను నియమించి యనిపిన, ప్రద్యుమ్న గదసాంబు లాలాలనంబునకుం బొంగుచు సంగరంబు జేసియు వైరులప్రతాపంబును మించ జాలకుండుటం గాంచి యాయవసరంబున కృష్ణుండు తనపుత్రునకు జయంబు కల్పింప నెంచి తనకరం బలంకరించియున్న చక్రంబును ప్రద్యుమ్నున కొసంగుటయు, నాతండును దాని ప్రయోగసరణి ననుసరించి ప్రయోగింప నది వజ్రనాభునిశిరంబును ఖండించినం గాంచి గదసాంబు లాతనిం గొనియాడుచు మితిమీరినసంతోషంబున సునాభుం డాదిగాఁగలుగు దానవానీక దేహంబులఁ జిందరవందరఁ జేసి వారలను యమసదనంబున కనుపుటయును జూచి యింద్రమాధవులు సంతసించిరి.

అనంతరంబు గోవిందుం డనాథ లగు దానవపత్నులను దీనత్వంబునం గుందు పౌర జనులను శీతలవచనామృతసాగరంబున నోలలాడించి లాలించి సకలసుఖంబులతోఁ దులఁ దూగు నేర్పాటులు గావించి సకలప్రజలకు హిత మగునట్టులు వజ్రనాభునిరాజ్యంబు సర్వంబును జతుర్భాగంబులుగ విభజించి తదాధిపత్యంబునకుఁ బ్రభావంతుని జంద్ర ప్రభుని గుణవంతునిఁ బట్టాభిషిక్తులం గావించి వారలకు నీతులం గఱపి కొడుకులను గోడండ్రను జేరి వారియభిమతంబుల తెఱం గెఱింగి వారియిష్టానుసారంబుగఁ దనవెంట రా మహావిభవంబునం దోడ్కొని ద్వారకానగరంబుఁ జేరి వారలకుఁ ద [illegible]వుల నియ మించి మించినవేడ్కతో నాకలోకంబును బాలింపు మని యింద్రుని [illegible] బుడిపి నిజనగరంబున కనిపి సకలవిధభోగభాగ్యంబుల ననుభవించుచు నిరంత[illegible] రాక్షి వీక్షణములతో భక్తజనవాంఛాదుల నొసంగి రక్షించుచు మహానందంబున మునింగి తేలు చుండె. అంత ప్రద్యుమ్నుండును ప్రభావతియు నిర్భయక్రీడావినోదకాలయాపనంబున దినంబులు గడపుచు శ్రీపతిసేవాపరాయణతచే సుఖసంతోషంబుల ననుభవించుచుండిరి. శ్రీశుండు సకలజనానుమతంబు లొనఁగూర్చుఁ గాక!

సమాప్తము.

శ్రీ

భాసమహాకవిప్రణీతమగు

కర్ణభారము

ఇది

హిస్ హైనెస్ తిరువాన్కూరు మహారాజుగారి

యనుజ్ఞఁ బొందిన

మానవల్లి రామకృష్ణకవిచే

తెనిఁగింపఁబడి

మానవసేవాపత్రికయందుఁ

ప్రకటింపఁబడియె

రాజమహేంద్రవరము

విద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

వెల 0-2-0

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

సాంఘికాదర్శము.

బ్రాహ్మమతమునుగూర్చి యోజించునపుడు బ్రాహ్మసమాజముయొక్క సాంఘికాదర్శమును గూడ విచారించుట ముఖ్యావశ్యకము. అన్యులసంబంధము లేకుండ నొక్కొక్కనిచేఁ బ్రత్యేకముగా నేకాంతమున ననుష్ఠేయమగుమతమే బ్రాహ్మమత మని భావింపఁదగదు. మనుష్యునియొక్క సకలవ్యాపారములను సన్మార్గమునఁ బెట్టి యాతనిగృహకార్యములను, సమస్తసంబంధబాంధవములను సంస్కరించి యున్నతస్థితికిఁ దెచ్చునది బ్రాహ్మమతము. తత్కారణముచే బ్రాహ్మసమాజమునందు సంఘనిర్మాణవిషయమున నొకయుత్తమమైనయాదర్శ మేర్పడినది. "న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి" యనెడు వాక్యము పరమప్రమాణముగాఁ గైకొనఁబడి దుర్లంఘ్యము లగు ననేకజాతిభేదములచే శాఖోపశాఖలుగఁ జీలియున్న మన దేశమునం దాయాదర్శము జనబాహుళ్యమునకు గంటకప్రాయమై బహుకలహములకుఁ గారణభూత మయ్యెను. అందువలన నాయాదర్శము గుఱించి యె   యిచట ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గాదు. దేవునిగుఱించియు, దేవునకును   లకును గలసంబంధమును గూర్చియు బ్రాహ్మసమాజికులకుఁ గలయభిప్రాయ   యే యాయాదర్శముఁగూడ నిర్ణయింపఁబడినది. జగత్పిత యగు నేకేశ్వరునియందలి   వాసము ననుసరించి కులజాతివర్ణభేదములు లేక మానవులందఱొక్క కుటుంబమునకుఁ జెందినవా రనువిశ్వాసముగూడ సహజముగా నుత్పన్నమైనది.

దేవుఁడు మనకుఁ దండ్రి యగుటచే, మనుష్యు లందఱు నాతనిసంతానము గదా! ఆహేతువువలన స్త్రీలును బురుషులును బరస్పరసోదరీసోదరభావమును గలిగి వర్తిల్లవలసినవా రగుచున్నారు. కులదేశవర్ణభేదములనుబట్టి పుట్టుకతోడనే యొకఁ డెక్కువ యనియు, నొకరు తక్కువ యనియు నిరూపించుటకు వీలుపడదు. బుద్ధివికాసమునందును, పాండిత్యవిశేషమునందును, భాగ్యగరిమయందును, అధికారప్రాబల్యమునందును మనుష్యుల కొండొరులలో నేరీతి వ్యత్యాసము లున్నను, నొక్క యీశ్వరకుటుంబమునఁ జేరినవా రగుటచే నెల్లరును సమానులై పఱగుచున్నారు. జన్మసిద్ధమైన యెట్టియాధిక్యము గాని

న్యూనత గాని యుండవలె నని యభిలషించుట మన కందఱకుఁ బరమజనకుఁ డగుభగవంతునియెడల నపరాధమును గావించుట గాని వేఱు గాదు. అత్యంతనిందాపాత్ర మైన యిట్టిభేదములను బాటించుటకు బ్రాహ్మసమాజము సమ్మతింపదు. ఏమానవునకుఁ గాని యేసంఘమునకుఁ గాని స్వతస్సిద్ధ మైనయాధిక్యము గల దని బ్రాహ్మసమాజ మెంచఁజాలదు. ఒకమనుష్యునకును మఱియొకమనుష్యునకును, నొకశాఖకును మఱియొకశాఖకును నకారణముగాఁ బెరుగుచున్న భేదభావములను బోనడచి సర్వసౌభ్రాత్రమును స్థాపించుటయే బ్రాహ్మసమాజముయొక్క సాంఘికాదర్శము. మనుజులకు గురువులుగా నుపకరించునిమిత్త మై యుద్దేశింపఁబడినయేప్రత్యేకజాతియు భూతలమున భగవంతునిచే సృష్టింపఁబడినట్లు బ్రాహ్మసమాజము విశ్వసింపదు. ఎల్లమానవులకును మతప్రకృతి నిసర్గ మగుటచే నీతిజ్ఞానములందువలెనే యీయాధ్యాత్మికవిషయమునందును మనుజు లందఱును నిరంతరాభివృద్ధిఁ బొందఁగలరు. ప్రకృతమునఁ గానవచ్చెడుస్థితిభేదములకు నాయాసంఘస్థులజన్మవిశేషము కారణము గాక, శతాబ్దములనుండి కారణాంతరములచే వా రనుభవించుచు వచ్చిన యధిక మైనప్రాబల్య మనుటకు సందేహము లేదు. అక్రమము లైననిబంధనములును, శాసనములును నిట్టివిపరీతతారతమ్యములకు మూలహేతువు లై యుండెను. ఆయక్రమములను గాని, యాభేదములను గాని యంతరింపఁజేయక యింకను సాగనిచ్చుట గాని, జోక్యము కలిగించుకొనక తటస్థముగా న గాని మహాపాతకముగా బ్రాహ్మసమాజము భావించును. పంచముఁ డైనను, బ్రా డైనను, హిందు వయినను, మహమ్మదీయుఁ డైనను, నల్లనిచర్మము గలయాఫ్రి డైనను, తెల్లనిచర్మము గలయిరోపాదేశస్థుఁ డైనను బ్రాహ్మసమాజికునకు భ్రాతయే. సకలమానవులను సహోదరులనుగా భావింపలేకపోయినచో భగవంతుని "తండ్రీ" యని పిలుచుటకు మనకు యోగ్యత లే దని చెప్పవచ్చును.

హిందూదేశములోఁ గులద్వేషములు మిక్కుటముగా నుంటచే మనుజు లందఱు సోదరు లనియు సమాను లనియు నొక్కి వక్కాణించుట మిక్కిలి యావశ్యక మయ్యెను. జాత్యుపజాతులుగాను, శాఖోపశాఖలుగాను, మనదేశమునందు సంఘమంతయు నానావిధములుగా విడిపడియున్నది. తేనియతుట్టియలోనిగదులవలె వేఱువేఱుగా నున్న హిందూమహాసంఘములోనిచిన్నిచిన్ని తెగలలోఁ బరస్పరభోజనబాంధవ్యములు నిషేధింపఁబడినవి. భోజనాదులమాట యటుండ నూరక సమీపించి పలుకరించి, యాదరించు

టయుఁ బ్రతిషేధింపఁబడిన పలుతెగలును మనదేశమునఁ గలవు. కటకటా! యస్వాభావికములై యమానుషములై యనర్థదాయకములైన యీమానవకల్పితభేదజాలముచే మనుష్యమాత్రులలో నెల్ల జెల్లుగ నల్లుకొనవలసినయనురాగవల్లరి మెల్ల మెల్లగా శోషిల్లుచున్నది. అక్కృతమున నీశ్వరధర్మమగు నీమానవభ్రాతృత్వమును సర్వవిధముల నీసాధారణమతసమాజమునందుఁ బోషింపఁ బ్రయత్నించుట పరమకర్తవ్యము.

పశ్చిమదేశస్థులలోను నుద్యోగభాగ్యాదితారతమ్యముల ననుసరించి గొప్పవారనియుఁ గొలఁదివారనియు భేదములు గలవనియు, నొకనికిని మఱియొకనికిని భేదము లేకుండఁ జేయుట దుస్సాధ్య మనియుఁ గొందఱుబుద్ధిమంతు లొకయుక్తినిఁ జెప్పుదురు. మనుజులలోఁ బరస్పరాంతరము లుండ వని యెవ్వారును నొడువఁజాలరు. కాని యట్టి తారతమ్యములు తరతరాంతములవఱకు నంతు లేక నడచుచుండవలె నని గాని, యవి మానవు లొండొరులలో నుండవలసిన స్నేహపాశమును ద్రెంచి ద్వేషాసూయలను బుట్టించి పెంచెడుకులభేదములుగా మాఱవలె నని గాని బుద్ధిమంతుఁ డెవ్వండును గోర నేరఁడు. పాశ్చాత్యులలో వర్గభేదములును, నిమ్నోన్నతభావములును బ్రబలియున్నచో నపుడు వారిస్థితియు శోచనీయమే యగును గాని శ్లాఘనీయము గాదు. అయినను వారిలో నున్న భేదములు మనదేశమునందలికులభేదములవలె దుర్గతిక్రమములును శాశ్వతములు నయినభే[illegible]గా వని మనము గ్రహింపవలయును. అచ్చటివిభాగములు యోగ్యతనుబట్టి [illegible] విద్యాసంపదనుబట్టియు నేర్పడినవి గాని పుట్టుకతోడనే నిర్ణయింపఁబడినవి [illegible] పతనమైనతోడనే యొకఁడు సమ్మానార్హుఁడో గాఁడో యాతని కులగౌరవమును [illegible]శ్చయింపఁబడుచున్నది. ఇతరదేశములందును మనదేశమునందును వర్తించుచున్న భేదములలోఁ గలవిశేష మిచ్చటనే యున్నది. స్వప్రయత్నమూలకముగా నున్నతిని బూజ్యతను గాంచుటకు మనదేశపుస్థితిగతు లవకాశ మియ్యవు. కడమజాతీయుఁ డెంతటిగుణవంతుఁ డైనను, నెంతటివిద్యావంతుఁ డైనను గౌరవపాత్రుఁడుగా నెంచఁబడఁడు. ఉత్తమజాతీయుఁ డెంతటియధముఁ డైనను, మూఢుఁ డైనను, గౌరవార్హుఁడుగా నెన్నఁబడును. గుణాధికుఁ డైనవాఁడు, జ్ఞానాధికుఁ డైనవాఁడు సంఘములో నెట్టిగౌరవపదవి యైనను బొందుటకు పాశ్చాత్యులలో సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము గలదు. పాదరక్షలను గుట్టికొని జీవనము చేసినపేదవానితనయుఁడు తనగుణజ్ఞానాతిశయప్రభా[illegible]ముచే రాజ్యచక్రమును ద్రిప్పెడు నమాత్యుఁడో మతబోధ[illegible]నైను

నానార్యుఁడో రై సకలజనసమ్మానార్హులై పేరొందుట కేవిధములైనయాభ్యంతరములు నా దేశములందు లేవు. అధమవర్గములోఁ బుట్టి యుత్తమగౌరవమును సాధించినపురుషవరేణ్యులు, విదుషీమణు లాప్రతీచ్యులలో వేనవేలు గలరు. ఇఁక మనదేశమునందలి కులభేదములో, యెన్నఁడో యేకారణముననో యుద్భవించినవై కాలక్రమమున స్థిరపడి సంఘమునం దిప్పటికిని దిటవుగా నాటుకొనియున్నవి. అనేకశతాబ్దములక్రిందట నేర్పడినయానిబంధనములకు దాసులై కోట్లకొలఁదిప్రజలు సకలమానవసామాన్యము లగు స్వామ్యములకుఁ గూడ వెలియైనవారై యనంతములైనయిడుములఁ గుడుచుచున్నారు. ఆనిర్బంధముల గోరంత నతిక్రమించినను ఘోరపాపముగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది. ఇట్టి యన్యాయములు పవిత్రమైన మతముపేరిట జరుగుచుండుట మఱింతసంతాపకరము గదా! సకలాభివృద్ధికి భంగము నాపాదించుచుఁ జిరకాలమునుండి మనభరతఖండము నావేశించి యున్నయీవర్ణవైషమ్యపిశాచము హత మగునంతవఱకు విడువక యుద్ధము సలుపుటకై బ్రాహ్మసమాజము సంసిద్ధమై యున్నది. ఎట్టియాటంకములు తటస్థించినను వెనుకంజ వేయక, యెద్దియోతీరున సమాధానము చేసికొన వెఱపడక స్వభావవిరుద్ధములును, న్యాయవిరుద్ధములును, నీశ్వరోద్దేశప్రతికూలములు నైనయీభేదభావము లంతరించు దనుక నీసమరము సాగించుటకు బ్రాహ్మసమాజికులు కృతప్రతిజ్ఞులై యున్నారు.

సంఘమునందలియెల్లరును సమాను లనియెడునీయాదర్శమున   యనే బ్రాహ్మసమాజముపై ననేకులకు ననూయత పొడముటకు హేతువు గ   జాతిభేదములను నిరసించినందునఁ బూర్వాచారపరాయణు లగుహిందువులు బ్రా   సమాజముమీఁద ద్వేషము వహించిరి. ఈకులభేదములను నిందింపకపోయినచో హిందూసంఘ మొకవేళ బ్రాహ్మసమాజముయొక్క యేకేశ్వరవాదమును, నేకేశ్వరోపాసనమును సహించియుండును. కాని సర్వానర్థదాయక మైన యీకులభేదమహీరుహమును గూఁకటివేరుతో నూడఁబెఱుకుట బ్రాహ్మసమాజము తనముఖ్యధర్మములలో నొక్కటిగాఁ జేసికొనియున్నది. ఒకవైపునఁ బూర్వాచారపరులను గోపోద్దీపితులను జేసియు, మఱియొకప్రక్కను వంశపరంపరగా దీర్ఘకాలమునుండి కొంద అనుభవించుచున్నయధికారగౌరవములకు భంగము నాపాదించియు, యిట్లు పలువురకు ననిష్టము గలిగింపవలసివచ్చినను నోర్చి తన యుద్దిష్టధర్మమైనమానవభ్రాతృత్వమును మాత్రము బ్రాహ్మమతము విడువక నిలుపఁబెట్టుచున్నది. నిమ్నజాతులుగా నెంచఁబడెడుపంచమాదులయొక్క సముద్ధరణము బ్రాహ్మ

సమాజముయొక్క మహత్కార్యములలో నొకటి. బహుశతాబ్దములాదిగా నిప్పటి వఱకును క్రూరము లగు సాంఘికశాసనములఁబట్టి నిర్దయతోఁ జూడఁబడుచున్న యీ యంత్యజాతులవారికి బ్రాహ్మసమాజ మభయహస్తమిచ్చి కాఁచుచున్నది. ఈహీనజాతులకు సాహాయ్యము చేయఁగల్గుట తనమహాభాగ్యముగా బ్రాహ్మసమాజము భావించును.

సకలమానవులును సమాను లనియెడునీయుత్తమధర్మమును స్త్రీలపక్షమునను వర్తింపఁజేసి బ్రాహ్మసమాజము జనప్రీతికి మఱింత దూరమయ్యెను. హిందువులు నాగరికాగ్రగణ్యులై జ్ఞానాధికులై యుండినప్రాచీనకాలమునందు హిందూస్త్రీలును నున్నతదశయం దుండి సమస్తకళల నభ్యసించుచు సంఘమునకు వన్నెయు వాసియుఁ దెచ్చి రనుట కనేకనిదర్శనములు గలవు. కాని కడచినకొన్నినందలసంవత్సరములనుండి హిందూభామినులయవస్థ యతిహీనమై శోచనీయముగా నున్న దనుటకు సంశయము లేదు. స్త్రీవిద్య యొకగొప్పదోషముగా నెన్నఁబడెడుదుర్గతి తటస్థించినది. భర్తలకు విధేయురాండ్రై గృహమును దిద్దుటకుఁ దప్ప తక్కినయేపనులకును గొఱగానివారుగా వనిత లెన్నఁబడుచున్నారు. పరులఁ జూడనీక తెరలమఱుగునఁ బదిలముగా నుంచఁబడుచున్నారు. ఈశ్వరునిచే దయాపూర్వకముగ నొసంగఁబడినచక్కనివెలుతురునందుఁ దిరుగాడుటకు వారికి నవకాశములేదు. నిర్మలవాయువును బీల్చుటకు వారికి వీలు లేదు. బుద్ధిని వికసింపఁజేసికొనుటకుఁ గాని, శరీరారోగ్యమును గాపాడుకొనుటకుఁ గాని యవకా లేకయుండ నీక వారియాధ్యాత్మికస్థితిని గూర్చి యోజించువా రెవ్వరు? ఇవ్వి నవిషయమునను శారీరవిషయమునను ఆత్మవిషయమునను మనదేశపు సుదతులయొక్కయవస్థ యత్యంతవిచారకరమై భారతీయుల కెల్లరకు మిగుల లజ్జాకరముగా నున్న దనుటకు సందియము లేదు. పురుషులయొక్కప్రయోజనమునిమిత్తమును సౌఖ్యమునిమిత్తమును స్త్రీలు సృజింపఁబడినట్లు తలంపఁబడుచున్నారు. పవిత్రగ్రంథములుగాఁ బరిగణింపఁబడు భారతాదిగ్రంథములయందలి వనితలనుగూర్చి వర్ణనము లక్కడక్కడ నతిహేయములుగా నుండును. అనేకభాగములయందు వారు కామైకప్రధానలుగాను, విశ్వాసానర్హలుగాను నభివర్ణింపఁబడిరి. తండ్రియో, భర్తయో, కుమారుఁడో శ్రద్ధఁదీసికొననిచోఁ జెడిపోయెడుచంచలమతులుగా స్త్రీలు వర్ణింపఁబడిరి.

మానవస్వభావమునుగూర్చి తనకుఁ గలయున్నతభావమున కనుగుణముగా బ్రాహ్మసమాజము ప్రథమముననే స్త్రీపురుషులకు స్వాతంత్ర్యము సమానముగా నుండవలె

నని నియమించియుండెను. ఆ మొట్టమొదటియేర్పాటు ననుసరించి సంఘమునందలి సర్వవిషయములను సవరించుచున్నది. స్త్రీలకు మిక్కిలి వేదనాకరములుగా నుండెడు నెల్ల దురాచారములను మెల్ల మెల్లగా నిర్మూలము చేయుటకు బ్రహ్మసమాజము దృఢప్రయత్నములను జేయుచున్నది. అతిఘోరమైన ఘోషాపద్ధతినిఁ దొలఁగించి పరమేశ్వరునిచేఁ బ్రసాదింపఁబడిన స్వచ్ఛమైనవాయువును సూర్యరశ్మిని స్వేచ్ఛగా ననుభవించుచు విద్యాలాభమును బొందుట కవకాశ మిచ్చుటయే గాక, విద్యలలో నెల్ల నగ్రగణ్యమై, యీశ్వరసద్భావమును బ్రకటించెడుబ్రహ్మవిద్యను గూడఁ బడయుటకు సదుపాయము చేయుచున్నది. సంఘమునం దిట్టిస్వాతంత్ర్యమును సతులకు నొసంగఁ బూనుకొనుటచే బ్రాహ్మసమాజము ప్రజలయొక్క యాదరమును బోఁగొట్టుకొనెను. స్త్రీల నుద్ధరించెడువారని బ్రాహ్మసమాజికులను గొంద ఱొకకాలమునందుఁ బరిహసించియుండిరి. ఆహాస్యము చేసినవా రిప్పుడు బ్రాహ్మసమాజ మొనరించినమహోపకారమును గుర్తించి ప్రస్తుతించుచున్నారు. యుగయుగములనుండి యంధకారమునఁ దడవులాడుచున్నవారికి బ్రాహ్మసమాజము సూర్యకాంతియొక్క సౌఖ్యమును జవిచూపిన దని చెప్పవచ్చును.

ఇదేతీరున గృహసంబంధములైనవిషయములందును సంఘసంబంధములైనకార్యములందును సాధ్యమయినంతవఱకు ధర్మన్యాయానుసారముగా బ్రవర్తించుటకు బ్రాహ్మసమాజము గడంగుచున్నది. యీశ్వరసమ్మతములైనయిట్టిసకలసంస్కారవ ను గావించి గృహమును భూతలస్వర్గముగా మార్చుట బ్రాహ్మసమాజముయొక్కయ ము. ఎవ్వరో కొందఱు జ్ఞానులకు మాత్రమే సాధ్య మగుమతము బ్రాహ్మమత ము. ప్రశాంతములగుపర్ణశాలలలో మాత్రమే యనుష్ఠేయ మగుమతము బ్రాహ్మమతము గాదు. సంఘమునం దుండుసమస్తజనులు నవలంబించి యానందింపఁదగుమతము బ్రాహ్మమతము. సకలాభీష్టప్రదాయకుఁ డగుసర్వేశ్వరునియనుగ్రహమువలన భారతమహాసంఘమును ధర్మానుగుణముగను, న్యాయానుసారముగను, ప్రేమానుకూలముగను బునర్నిర్మాణము చేయుట బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ముఖ్యాభిలాష.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ఉపసంహారము.

కడచినప్రకరణములయందు బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ప్రధానసిద్ధాంతములను విశదపఱచియున్నారము. ఆసిద్ధాంతము లొకవేళం గేవలము నూతనములుగాం దోంపక పోవచ్చును. బ్రాహ్మసమాజమువలె నుత్తమాదర్శములు గలిగియుండినభక్తశ్రేణ్యులచే నట్టిసద్ధర్మములు పూర్వకాలమునందు సయితము ప్రకటింపంబడియుండవోవును. అయినను నానావిధకష్టకాలములు చుట్టుముట్టినను వెనుదీయక యుదారము లైనయాధర్మ సముదాయమును సంఘజీవనమునందుం బ్రవేశపెట్టుటకు బ్రాహ్మసమాజము చేసినప్రబల ప్రయత్నములు హిందూదేశచారిత్రమునందే గాక ప్రాపంచికమతచరిత్రమునందును బ్రశంసాపాత్రములై ప్రకాశింపంగల వనుటకు సంశయము లేదు. ఈశ్వరానుగ్రహమున బ్రాహ్మసమాజముయొక్క మనోరథము సిద్ధించు నేని లోకము నంతయుం గలవరపఱచు చున్నయొక మహాసమస్య పరిష్కరింపంబడంగలదు. అమోఘమగుప్రత్యేకప్రమాణ గ్రంథము లేక, అమోఘవచనుం డగు భవిష్యద్వక్త లేక, యొక సర్వసాధారణమత సమాజమును స్థాపించుట యసాధ్య మని దాదాపుగా సకలజనులయొక్క యభిప్రాయమై యుండెను. అయినను సర్వోత్కృష్ట మైనయామతస్వభావమును నెఱింగినవారు లేక పోలేదు. మేటికవీశ్వరులు తమయనర్గళకవితాలహరియం దట్టియున్నతమతభావములను బ్రవహింపంజేసియున్నారు. భావిదర్శులయొక్క హృదయాకాశమునం దీయాదర్శము విద్యుల్లతవలె మెఱసియున్నది. తత్వవిచారు లీయుత్కృష్టాదర్శమును దమభావ ప్రపంచమునందు దర్శించియున్నారు. అయినను నయ్యది సమస్తజనులకును హృదయ సంతుష్టినిం గలిగించునట్టియు సమస్తమానవులచే ననుష్ఠేయ మగునట్టియు మతముగా మాత్ర ముపకరింపంజాల దని బుద్ధిమంతులయొక్కయు భక్తులయొక్కయు నభిప్రాయమై యుండెను. పూర్వమతచారిత్రములనుబట్టి చూచితిమేని యిట్టియనుమానమునకుం గావలసిన ...కాశము గలదు. లోకమునందలిమతములయొక్క చరిత్రములను బరీ

క్షించితిమేని ప్రతిమతమును బ్రారంభమునఁ బర్వతాంతరాళమునుండి వెలువడెడు జలప్రవాహమువలె మిక్కిలి నిర్మలమై కాలక్రమమున బహువిధజాతిమాత్సర్యములతోడను మూఢాచారములతోడను గలసి కలుషిత మయినట్లు మనము గ్రహింపఁ గలము. పరిశుద్ధమై సాధారణమై యాధ్యాత్మిక మైనమతము మనదేశములో మిగుల నధోగతిని జెందియున్నది. సన్మతోద్ధారణము మనదేశములో సాధ్య మగునా యను సందేహమును గూడఁ బొడమించునంతటిదుస్థితి ప్రాప్తించినది. ప్రతిమారాధనము ప్రబలమైనది. ఆచార్యు లసంఖ్యాకులు గలరు. ప్రమాణగ్రంథములు పెక్కు లున్నవి. కులజాతిమాత్సర్యములకు మితి లేదు. బౌద్ధయుగానంతరమున నీయనర్థము లన్నియు. మనమతమునందు మూలాంగములుగాఁ బ్రవేశించియున్నవి. ఎందఱో మతాచార్యులు భక్తవర్యులు మనదేశమునందు జన్మించినను వారీప్రతిబంధకములను నతిక్రమింపఁ జాలరైరి. కోట్లకొలఁది దేవతలను గలిగి యనేకజాత్యుపజాతులుగాను, శాఖోపశాఖలుగాను భిన్నభిన్నమై యున్న యీభరతఖండమునందు సకలమానవులకును సమానజనకుండగు నేకేశ్వరునియొక్క యాధ్యాత్మికోపాసనమును స్థాపింపఁ బూనుకొనుట బ్రాహ్మసమాజముపట్టిన నతిసాహసకార్యముగా నెంచవచ్చును. ఎన్నియిక్కట్టులు తటస్థించినను సుస్థిరక ప్రతిఘటించి నిలిచి "దేవుఁ డొక్కఁడు; మానవకోటి యొక్కటి" యనుధర్మమును బ్రాహ్మసమాజము లోకమునకుఁ బ్రకటించుచున్నది. ఎందఱు సదుద్దేశముతో విగ్రహారాధన మావశ్యక మని వాదించినను, నింకెందఱు కపటవాదులు హేత్వాభాసములచేఁ బ్రతిమారాధనమును సమర్థింపఁ బూనినను, బ్రాహ్మసమాజము రవంతయైనను జలింపక యావాదములనెల్ల ఖండించుచు నట్టి యారాధన మనావశ్యక మనియు నాత్మానందభంగకర మనియుఁ జాటుటయే గాక ప్రతిమారాధనముతో నెట్టిసంబంధము నైనను గల్గియుండుట గాని ప్రతిమారాధనముగా భావింపఁదగినయెట్టిచిహ్నమైనను దాల్చుట గాని తగ దని ఘంటాపథముగా వెల్లడించుచున్నది. స్వకీయజీవనమునందే గాక గృహసంబంధములైనట్టియు సంఘసంబంధములైనట్టియు సర్వకార్యములయందును బ్రాహ్మసమాజికుఁడు విగ్రహారాధనమును విసర్జింపవలెను. పుట్టినదాది మరణపర్యంత మతఁ డనంతుఁడును నద్వితీయుఁడు నగు పరబ్రహ్మమునే యాత్మపూర్వకముగా యథార్థముగా నుపాసింపవలయును. అతని నొక్కనినే సేవింపవలయును. బ్రాహ్మసమాజముయొక్క ఉ[illegible]శములవలన

మన దేశమునందు నాత్మస్వరూపుఁడగుభగవంతుని నధ్యాత్మికముగా నుపాసించెడునభ్యాసమేర్పడుచున్నది. వందలకొలఁదిగా నందందు వెలసియున్న యీశ్వరోపాసకసమాజములే యిందులకు నిదర్శనములు. ఆత్మపూర్వకమైన యీయుపాసనయొక్క ప్రాశస్త్యమును బ్రకటించుటకు మహర్షి దేవేంద్రనాథుఁడు, కేశచంద్రసేనుఁడు, ఆనందమోహనబోసు మొదలగు మహనీయులే సాక్షీభూతులుగా నున్నారు.

వర్ణభేదములగూర్చియు బ్రాహ్మసమాజము సందిగ్ధము లేనినిశ్చితాభిప్రాయములఁ గలిగియున్నది. వర్ణశాఖాభేదములను గాని జాతికులవివక్షతలను గాని బ్రాహ్మసమాజము పాటింపనొల్లదు. బ్రాహ్మణాదిసమస్తకులస్థులును బ్రాహ్మసమాజమునఁ జేరవచ్చును; చేరియున్నారు. భారతదేశమునందలి యెల్లజాతులవారిని బ్రాహ్మసమాజము సమ్మేళనము చేయుచున్నది. నానాప్రాంతములందలిబ్రాహ్మసమాజికులు సమావేశమయినపుడు చూచుట కెంతయు నుత్సాహకరముగను మనోహరముగను నుండును. సకలమతావలంబులును సమస్తజాతులవారిని నాసమావేశమునందుఁ జూడవచ్చును. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, యూదులు, బంగాళీలు, మహారాష్ట్రులు, అరవలు, ఆంధ్రులు, కర్ణాటులు, మళయాళీలు, పాంచాలులు, విహారీలు, ఒరియాలు, ఆస్సామీలు, వీరందఱును నొక్కకుటుంబమునకుఁ జెందినవారుపోలె సోదరభావమున నచ్చటఁ గూడియుందురు.

మతసాంఘికవిషయములందుఁ గల్పింపఁబడినయనేకకృత్రిమతారతమ్యములనుబట్టి యెల్లదేశములందును నందు ముఖ్యముగా మనహిందూదేశమునందు స్త్రీలు పలువిధములైన యిడుమలఁ బాలుచేయఁబడుచున్నారు. బ్రాహ్మసమాజమునందలియంగనామణుల కట్టి కష్టము లేమియు లేవు. పురుషులతోఁ బాటు వారు సమానస్వాతంత్ర్యమును గల్గియున్నారు. బ్రాహ్మసమాజమునందుఁ జేరినమగువలందఱు స్వేచ్ఛానుసారముగాఁ దమబుద్ధిని నీతిని మతజ్ఞానమును బెంపొందించుకొనవచ్చును. పురుషులతోఁ బాటు సమస్తవిశేషాధికారములను స్వామ్యములను బరిగ్రహించుటకు సంపూర్ణావకాశము నొసంగుటయే గాక వానిని బడయునట్లు చేయుటకును బ్రాహ్మసమాజము స్త్రీలకుఁ గావలసినప్రోత్సాహము నొసంగుచుఁ దోడ్పడుచున్నది. పురుషులకువలెనే నారీమణులకును సుఖదాయకము లగు నెల్లవిషయములందును బాల్గొనుటకుఁ బరిపూర్ణాధికారము గలదు. పురుషులకుఁ గూడ వర్తింపనిశా సనములను గాని యేనిబంధనములను గాని ప్రత్యేకముగా స్త్రీలకొఱకు

బ్రాహ్మసమాజ మెన్నటికిని జేయదు. సర్వకళాశాలాపరీక్షలయందును భాషావైదుష్యమునందును నిఖిలకళావృత్తులయందును బ్రాహ్మనారీమణులు పేరువడసియున్నారు.

సామాజికపరిపాలనమునందును బురుషులకుంబలె స్త్రీలకును సమానాధికారము గలదు. మతోపదేశికురాండ్రై సుందరీమణులు గొందఱు తమకార్యములను శ్లాఘాపాత్రముగా నిర్వహించియున్నారు. వివాహసంబంధములయందును బురుషులు పాటింప నావశ్యకము లేనివిశేషనియమములు గాని విధులు గాని పడంతులకుఁ బ్రత్యేకముగా నేమియును లేవు. బాల్యవివాహములను బ్రాహ్మసమాజము నిషేధించినది. ఇష్ట ముండినచోఁ బునర్వివాహమాడుటకు వితంతువులకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము గలదు. బ్రాహ్మసమాజమునందు వివాహ మొకపవిత్రమైనవిధాయకకృత్యముగా భావింపఁబడుచున్నది. పరులబలాత్కారమువలనఁ గాక వధూవరుల యన్యోన్యసమ్మతముప్రకారము బ్రాహ్మసమాజమునందు వివాహములు జరగుచుండును.

ఇట్లు శ్రేష్ఠములై, శాశ్వతములై, యుదారములై, సకలజనాంగీకరణము లైన న్యాయప్రీతిధర్మములఁ బునాదిగాఁ జేసి యొకసాధారణమతసమాజభవనమును భారతవర్షమున నెలకొల్పుటకు బ్రాహ్మసమాజ ముద్యమించుచున్నది. గతించిన సుమా రెనుబది సంవత్సరములలో నట్టిమతసమాజమహీరుహముయొక్క బీజాంకురములు భరతఖండముయొక్క వివిధప్రాంతములయందు నాటఁబడినవి. బ్రాహ్మసమాజముయొక్క సాంఘికాదర్శములను మతాదర్శములను ననుమోదించువారు పెక్కండ్రు గలరు. కాని ప్రకృతమునందు హిందూసంఘమున నవలంబింపఁబడుచున్న విగ్రహారాధనమును కులభేదములను తదితరదురాచారములను దురభ్యాసములను బరిత్యజించుటకుఁ గావలసిన ధైర్యస్థైర్యము లనేకులకుఁ గొఱవడియున్నవి. సంఘసంస్కారమును దమపనిగాఁ బూనుకొనిన యనేకమతసమాజములవలెనే బ్రాహ్మసమాజము గూడఁ బూర్వాచారపరులకు మిక్కిలి యనిష్ట మయినది. బ్రాహ్మమతమును స్వీకరించినయెల్లవారును సంఘమునుండి బహిష్కరింపఁబడి ప్రేమాస్పదులైన జననీజనకులనుండియు బంధువర్గమునుండియు జీలిపోవలసినవారగుచున్నారు. అక్కారణముచే సత్యమునందు దృఢానురాగము గలవారు, ఏకేశ్వరుని యందు నిశ్చలభక్తిగలవారు, అకుంఠితములైన ధైర్యసాహసములు గలవారు, సర్వసంపదలకన్నను దేవునినే మిన్నగాఁ జూచెడువారు ఇట్టిసుగుణాభిరాములు మాత్రమే బ్రాహ్మమతమును స్వీకరింప సమర్థులై యుందురు. హిందూసం నందుఁ గల

కఠినములైన కట్టుబాటులవలనను, పురోహితకోటికిఁ గలయధికప్రాబల్యమువలనను బ్రాహ్మసమాజము తనకార్యమును ధారాళముగను సులభముగను సాధింపఁజాలదయ్యెను. అయినను నింతదనుక బ్రాహ్మసమాజము పొందినయభివృద్ధి యెంతమాత్రమును నిరుత్సాహజనకము గాదు. హిందూస్థానమునందలి ప్రతిజాతియందును బ్రాహ్మసమాజము ప్రవేశించియున్నది. ఐరోపా అమెరికాఖండవాసు లీయుద్యమమును సంస్తుతించియున్నారు. భరతఖండమునందలి యెల్లభాషలలోను బ్రాహ్మసమాజమునుగూర్చిన గ్రంథములు రచింపఁబడుచున్నవి. అన్నిటిని మించి విద్యాధురీణులసకలప్రయత్నములును సమస్తాలోచనములును బ్రాహ్మసమాజముయొక్క యాదర్శముల క్రమముగాను గామారుచున్నవి. వారు తలంచుతలంపులయందును, ఇచ్చునుపన్యాసములందును, రచించుగ్రంథములందును ప్రదర్శించునాదర్శములందును బ్రాహ్మసమాజముయొక్క యభిప్రాయములే గానవచ్చెడు. కాలనిర్ణయము చేయుటకు సాధ్యము గాకపోయినను, అనతికాలములో బ్రాహ్మసమాజము సర్వజనాంగీకారపాత్రమై దిగ్విజయము గాంచి భారతవర్షమునంతయు నూతనవికాసభాసురము సేయు ననుటకు సంశయము లేదు.

సత్యమేవ జయతే

ఓమ్ తత్సత్

మీరాబాయి.

ఇది

మైసూరుమహారాజావారికళాశాలలోఁ

తెనుఁగుపండితుఁడగు

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మచే

రచియింపఁబడి

మానవసేవాపత్రికయందు

ప్రకటింపఁబడియె

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీ విద్యాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1913.

వెల 4 అణాలు.

ప్రమాదసంస్కరణము.

పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	బరగు	బరఁగు
7	జిలికేడు	జినికేడు
2	గాదె!	గాని
4	యొసఁగి	యెసఁగి
1	నొడ	నొక.
24	క్షీ·	క్షే
25	గోఁడులు	గోడులు
12	యయ్యెఁ దడ వేలా యింక	నేఁడు దడ వానే యింత
28	మోసఁపు	మోసపు
11	దీనినో	దీనినిన్
4	దేవలుండు	దేవలకుండు
13	లైన	లున్న
18	నిటులఁ	నిటులు
16	చేనుక యయో	గాఁగ నయయో
21	యిటులం దలంచు	యిటు లెంచుచుండు

తే. గీ. సంస్కరణపత్రికను జూడ సర్వులకును
మనసు వెగటగుఁ గాన నింకను దోసంగు
లెఱిఁగినవి యుండినను దిద్ద నెంచనైతి
సహృదయులు దిద్దుఁ డవి విమర్శ్యంబు సేసి.

మానవసేవాగ్రంథమాల

35986

ఆనందశతకము.

ఇది

సూరాబత్తుల సూర్యనారాయణచే

రచియింపఁబడి

మానవసేవాపత్రికయందు

ప్రకటింపఁబడియె

రాజమహేంద్రవరము.

శ్రీ విద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

1913.

వెల 2 అణాలు.